

האגודה הישראלית לתקשורת

הכנס השנתי ה-27

10 באפריל 2025
אוניברסיטת חיפה

ספר התקצירים

לפי סדר א'-ב' של שם המשפחה הראשון

טכנולוגיות בינה מלאכותית בענף יחסי הציבור: שימושים, יתרונות, אתגרים והיבטים אתיים

ד"ר רות אבידר, מכללת עמק יזרעאל; ד"ר יצחק משיח, UM, אוקספורד, ארצות הברית

טכנולוגיות בינה מלאכותית (AI) משתלבות יותר ויותר בתחום היחסי ציבור והייעוץ התקשורתי, והן כיום הופכות להיות לכלי עבודה מרכזי בידי אנשי ונשות יחסי ציבור ודוברות. מחקר זה עוסק בכניסתה של טכנולוגיות הבינה המלאכותית לעולם יחסי הציבור והייעוץ התקשורתי. המחקר בוחן את האופן שבו אנשי יחסי ציבור משתמשים בטכנולוגיה ותופסים אותה כאמצעי המשנה את מפת המקצוע והתחום, תוך דגש על אתגרים אתיים ומקצועיים שמציבה הטכנולוגיה החדשה. המחקר בוחן כיצד אנשי ונשות יחסי ציבור משתמשים בכלי בינה מלאכותית, תופסים את האתגרים האתיים שלהם ואילו אסטרטגיות מיישמות חברות יח"צ כדי לשפר את מומחיות הצוות ולקדם את השימוש האתי בבינה מלאכותית. אנו מאמצים גישה של Mix-method, ומשלבים (1) ראיונות מובנים למחצה עם בעלי ומנהלי סוכנויות יחסי ציבור ואנשי מקצוע בכירים כדי לאסוף תובנות לגבי נקודות המבט שלהם על שיקולים אתיים הקשורים לשימוש בבינה מלאכותית בקשר של יצירת והפקת תוכן. (2) סקר בקרב עוסקים במדיה שאינם מנהלים כדי להבין שימוש בבינה מלאכותית בפעולות יום-יומיות. מתוך הממצאים הראשוניים עולה כי טכנולוגיות בינה מלאכותית מאומצות "מלמטה למעלה", כלומר תהליך האימוץ מונע על ידי עובדים ולא באמצעות הנחיות רשמיות מהנהלת המשרדים. היעדר זה של תוכניות הכשרה מובנות והשימוש הבלתי עקבי והבלתי מוגדר יוצרים עמימות ומגבירים חששות ואתגרים אתיים בקרב עובדי ומנהלי יחסי ציבור. ואכן, בעוד שמנהלי יחסי ציבור מכירים באתגרים האתיים שמציבים טכנולוגיות אלו, הם עצמם משתמשים תדיר בכלי בינה מלאכותית ומודים שיש להם יכולת מעטה לפקח על השימוש והשימוש לרעה בטכנולוגיה על ידי העובדים. נדונות השלכות תיאורטיות ומעשיות נוספות.

מדוד לגוליית: כיצד ומדוע השתנתה תדמית ישראל בתקשורת הבינלאומית פרופ' אלי אברהם, אוניברסיטת חיפה

מחקרים רבים הראו כי המסגור הנבחר של הקונפליקט הישראלי-פלסטיני בתקשורת הבין-לאומית בעשורים האחרונים הוא של דוד וגוליית, על פיו מתוארים הפלסטינים כדוד וישראל כגוליית. בעוד מחקרים אלה הראו כיצד מסגור זה קודם בתקשורת הבין-לאומית, הם לא עסקו בסיבות ובגורמים לבחירה במסגרת זו. תוך שימוש בתיאוריות המסגור והתיאוריה המוסדית וכן בניתוח איכותני של מאות כתבות, אותרו מוטיבים מרכזיים אשר הופיעו בתקשורת הבין-לאומית בעת סיקור הקונפליקט, וכן הוצעה רשימה של גורמים וסיבות לבחירה זו של מסגור. ניתוח מאפייני הסיקור הראה כי ישראל מוצגת כשחקן האלים המרכזי בזירה, הקורבנות הפלסטינים הוצגו כנובעים מ"תגובה לא מידתית" ו"חסרת פרופורציה" של ישראל בדגש על הפגיעה בילדים פלסטינים תוך הלבנה ותיאור מעשי הפלסטינאים כפחות חמורים ועוד. בין הסיבות לדפוסי מסגור וסיקור אלה ניתן למנות גורמים רבים, כמו: הגדרת חדשות ברורה של צד "טוב" ו"רע", העסקת כתבים פלסטינים מקומיים ופיקסרים, תפיסות קהל היעד, מקורות המידע ושגרות המדיה, סביבה חברתית-פוליטית -תקשורתית כמו-גם אופן ניהול ההסברה הישראלית מול יחסי הציבור של הפלסטינים.

לתאר אובדן וטראומה: כיצד סביבות זיכרון דיגיטליות יכולות לסייע בשימור והנצחת טבח השבעה באוקטובר

פרופ' טוביאס אברכט-הרטמן, האוניברסיטה העברית בירושלים

זמן קצר לאחר הטבח הנתעב שביצעו מחבלי חמאס במושבנים ובקיבוצים בדרום ישראל בשבעה באוקטובר, 2023, עלו לרשת אתרים ומפות אינטראקטיביות, שתיעדו ושימרו את הראיות לאירועים האכזריים. הפרויקטים הדיגיטליים שנוצרו לאחר מכן ומתמקדים באירועי הטבח עוסקים באירועים חסרי תקדים ובמקורות וחומרים שנוצרו במדיה דיגיטליים מראשיתם. הם מהווים דוגמה לתיעוד מייד, אבולוציה של ארכיונים דיגיטליים בזמן אמת ופיתוח יישומים דיגיטליים למעורבות עתידית עם אירועי הטבח, שלימים יהפכו להיסטוריים. הרצאה זו עוסקת בהגדרת יישומים אלו כסביבות זיכרון דיגיטליות, בהתייחס לעבודתו של הוסקינס. באמצעות ניתוח ארבע סביבות זיכרון דיגיטליות שפותחו לאחר הטבח, יוצגו אסטרטגיות לשימוש בטכנולוגיות דיגיטליות כתגובה לאירועים. ההרצאה בוחנת כיצד פרויקטים אלו מצליחים לספק תשתית למעורבות עם זיכרונות השבעה באוקטובר. בעוד רוב הפרויקטים הונעו מתוך הצורך לשמר ראיות חולפות של מעשי זוועות שהופצו ברשתות החברתיות או להציג ראיות חדשות, הפרויקטים גם ביקשו למפות את היקף והשפעת הזוועות, גיאוגרפית ופסיכולוגית. וכך, בעוד תשומת הלב הציבורית עברה מהטבח למלחמה בעזה, הפרויקטים הדיגיטליים לכדו את זיכרונותיו ושימרו אותם, גם כראיות מתמשכות לזוועות הנוראיות שבוצעו באותו היום.

תיווך מדיה דיגיטליים במשפחה: פערי ידע והעברת תפקידים וסמכויות בין הורים לאחאים

ד"ר אודליה אדלר, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב; פרופ' נלי אליאס, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

הפער הבין-דורי בשימושי מדיה דיגיטליים זכה להתעניינות מחקרית רחבה, תוך התמקדות בפערי הידע ומיומנויות בין הורים למתבגרים. מחקרים הראו כי היעדר אוריינות מדיה בקרב הורים עלול לפגוע ביכולתם לשמש כמתווכים יעילים. עם זאת, ככל ששימושי המדיה הדיגיטליים מתרחבים גם לגילאים צעירים יותר ויותר, מתעורר הצורך לבחון האם הורים חווים אתגרים דומים בתיווך מדיה דיגיטליים לילדים צעירים וכיצד זה משליך על תפקידם של אחים ואחיות בוגרים כמתווכים חלופיים. מחקר זה מבוסס על ראיונות עם 20 אימהות לילדים בני 4-7, וכל הילדים במשפחה בטווח הגילאים 4-14, ושופך אור על העברה בין-דורית של תפקידי תיווך מדיה מהורים לאחאים בוגרים. הממצאים מצביעים על שלוש רמות פער בין אימהות לאחאים הבוגרים: 1. הרמה התפיסתית: אימהות נטו להמעיט בהערכת השפעת המדיה לעומת האחאים, שהכירו לעומק את שימושי המדיה של אחיהם הצעירים. 2. הרמה הטכנולוגית: אחאים סיפקו מענה וסיוע תפעולי רב יותר לילדים הצעירים מאשר האימהות. 3. רמת הזמינות: בעוד האימהות ניצלו את זמן המסך של ילדיהן לעיסוקים אחרים, האחאים היו שותפים פעילים בחוויית המדיה ולא פעם חלקו את אותו "מרחב דיגיטלי".

רמייה חזותית בהיכרויות אונליין: הבדלים מגדריים בזיהוי תמונות שנוצרו בבינה מלאכותית

ד"ר לידור איבן, Vrije Universiteit, Amsterdam ואוניברסיטת תל אביב

תוכן חזותי ממלא תפקיד מרכזי בתקשורת דיגיטלית, ובפרט בפלטפורמות היכרויות אונליין, שבהן תמונות הן כלי משמעותי בקבלת החלטות. עם התקדמות טכנולוגיות בינה מלאכותית חזותיות, גובר החשש בנוגע ליכולת המשתמשים לזהות תמונות מזויפות ולהימנע מרמייה. מחקר זה בחן את אסטרטגיות הזיהוי של גולשים באתרי היכרויות לתמונות שנוצרו בבינה מלאכותית, באמצעות ניסוי שכלל 831 משתתפים אמריקאיים הטרוסקסואלים והשוואה בין גברים לנשים. הממצאים מראים כי המשתתפים התקשו בזיהוי תמונות מזויפות, ודיוקם היה מעט גבוה מהימור אקראי. נשים הצליחו יותר בזיהוי זיוף, אך נטו גם לסמן בטעות תמונות אמיתיות כמזויפות. שלוש אסטרטגיות מרכזיות לזיהוי תמונות מזויפות בלטו: חוסר עקביות חזותית, שלמות מלאכותית ופגמים טכניים. למרות השימוש באותן אסטרטגיות על ידי שני המגדרים, נמצאו הבדלים באימוצן: גברים נטו להתמקד בפרטים טכניים (לעיתים כאלו שכבר תוקנו בגרסאות המתקדמות של הבינה המלאכותית), בעוד שנשים העריכו את התמונה כמכלול. ממצאי המחקר מדגישים את האתגרים הכרוכים בזיהוי מניפולציות חזותיות בסביבות דיגיטליות, במיוחד בהקשרים אינטימיים כמו היכרויות אונליין, ומצביעים על הצורך בפיתוח כלים ותובנות שיאפשרו למשתמשים לזהות טוב יותר תוכן שנוצר בבינה מלאכותית ולצמצם את הסיכון לרמייה.

סמלים, אייקונים וטוטמים בתקשורת מחאה: בין אחדות להפרדה. מקרה בוחן של קמפיין "Bring Them Back Home Now": גנאולוגיה ופרשנויות של הסרט הצהוב והדסקית
ליאור איילי, אוניברסיטת תל אביב

מיד לאחר מתקפת הטרור ב-7 באוקטובר 2023, במהלכה נחטפו 251 אזרחים, החל להתגבש קמפיין מחאה אזרחי להשבת החטופים. במסגרתו אומצו שני אובייקטים ויזואליים: סרט צהוב שהפך לסיכה צהובה ודסקית עם הכיתובים "Bring Them Back Home Now" ו"הלב שלנו שבוי בעזה". מחקר זה מבקש להבין כיצד אובייקטים פיזיים זוכים לנראות במחאות חברתיות-פוליטיות ומהן המשמעויות המעשיות שמשותפי מחאה מייחסים להם. לצורך כך, נבחר מקרה הבוחן של הדסקית והסרט הצהוב בקמפיין החטופים, אשר צברו נראות חסרת תקדים במרחב הציבורי והפכו לכלי רב-עוצמה המשפיע על השיח הציבורי ויחסי הכוחות בחברה. המחקר משלב ניתוח גנאולוגי לחשיפת תהליכי הסדימנטציה של המשמעויות ההיסטוריות וראיונות עומק לבחינת תפיסות המשתתפים. המחקר חושף תופעה חדשנית: האובייקטים פועלים בו-זמנית כסמלים אידיאולוגיים, כמעין-אייקונים וכטוטמים קהילתיים מודרניים, המייצרים הן אחדות והן גבולות חברתיים, תוך הדהוד משמעויות היסטוריות בזיכרון הקולקטיבי גם ללא מודעות למקורן. המחקר מספק תובנות חדשות על תפקידם של אובייקטים ויזואליים במחאות חברתיות.

הנוף הלשוני במרחבי מחאה לאורך זמן: שלטי מחאה ביצירה עצמית בשלוש תקופות משבר לאומי בישראל

ליאור איילי, אוניברסיטת תל אביב; ד"ר קרן קטקו איילי, מכללת אורנים

המחקר בוחן את הנוף הלשוני (Linguistic Landscape) במרחב הציבורי של המחאות בישראל באמצעות ניתוח סמיוטי של 400 שלטי מחאה ביצירה עצמית שתועדו בחשבון האינסטגרם "creativity_for_democracy". המחקר מתמקד בשלוש נקודות זמן: המשבר החוקתי (פברואר-אפריל 2023), התקופה שמיד לאחר מתקפת 7 באוקטובר (דצמבר 2023-ינואר 2024) וכשנה לאחר מכן (דצמבר 2024-ינואר 2025). ממצאי המחקר מצביעים על שינויים בדפוסים לשוניים וחזותיים בהתאם להקשר החברתי-פוליטי. בתקופת המשבר החוקתי בלטה רטוריקה עשירה בהקשרים תרבותיים והומור פנימי, ממוקדי קבוצה, המצריכה ידע קודם. מיד לאחר 7 באוקטובר השיח הפך ישיר וביקורתי, ממוקד אדם (ראש הממשלה) וללא צורך בידע מוקדם. בתקופה השלישית ניכרת חזרה לשיח ממוקד קבוצה (בעיקר ממשלה וחטופים), המשלב ביקורת נוקבת, רגשות שליליים, משלב סמיוטי מתוחכם המצריך ידע תרבותי מקדים. המחקר צפוי לתרום להבנת מאפייני שלטי מחאה ולאופן שבו הם משקפים דינמיקה חברתית-פוליטית משתנה בתקופות משבר לאומי. הניתוח הסמיוטי מציע תרומה לחקר הנוף הלשוני במרחבי מחאה לאומית בעצימות גבוהה ולאורך זמן. יש בכוחו לשפוך אור על יחסי הכוח המתגלים במרחב הציבורי ולספק תובנות על האסטרטגיות התקשורתיות במרחב הציבורי בעתות משבר לאומי מתמשך.

תקשורת חדשותית, חוסר אמון ואחריות הומניטרית בסכסוך א-סימטרי ממושך
ענבר אילוז, האוניברסיטה העברית בירושלים; טל אוריאן-הראל, האוניברסיטה העברית בירושלים;
פרופ' יפעת מעוז, האוניברסיטה העברית בירושלים

בתוך מציאות טעונה של סכסוך ממושך, מחקר זה בחן כיצד החשיפה של יהודים ישראלים לחדשות ישראליות דרך מדיה חברתיים, לצד חוסר האמון שלהם כלפי פלסטינים, משפיעה על תחושת האחריות ההומניטרית שלהם כלפי הצד השני במהלך מלחמת ישראל-חמאס הנוכחית. באמצעות מדגם מייצג של יהודים ישראלים (N=903), מצאנו כי ככל שרמת החשיפה לחדשות ישראליות וחוסר האמון כלפי פלסטינים היו גבוהים יותר, כך חלה ירידה בתחושת האחריות ההומניטרית כלפיהם ($R^2=.30$). יתרה מכך, נמצא כי חוסר האמון תיווך באופן חלקי את הקשר בין החשיפה לחדשות לבין תחושת האחריות. בנוסף, אידיאולוגיה פוליטית ורמת דתיות חיזקו את המודל, ונמצאו כמנבאים משמעותיים לתחושת האחריות ההומניטרית היהודית-ישראלית כלפי פלסטינים ($R^2=.43$). מסקנות המחקר מצביעות על תפקיד משמעותי של דפוסי סיקור חדשותי בהעמקת תחושת הניכור בסכסוכים א-סימטריים, תוך צמצום האמפתיה והדאגה ההומניטרית כלפי הצד היריב.

פעילותם המקוונת של משפיעי דעה אזרחיים בדיפלומטיה ציבורית: המקרה של הסכמי אברהם

דור אלדר ופרופ' איתן גלבו, אוניברסיטת בר-אילן; ד"ר אילן מנור, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

המחקר מתמקד במשפיענים אזרחיים (Citizen Influencers), אנשי תקשורת ואקדמיה, פעילים חברתיים ואנשי עסקים הפועלים ברשת X (לשעבר טוויטר) לקידום דיפלומטיה ציבורית והשפעה על קהלי יעד מגוונים בזירה הבין-לאומית, מקובעי מדיניות ועד הקהל הרחב. המחקר מציע מודל מתודולוגי חדשני לניתוח פעילותם של משפיענים אזרחיים, הכולל מניעים, אתגרים, אסטרטגיות, קהלי יעד ודפוסי עבודה. המחקר מדגים את המודל באמצעות מקרה בוחן של ניצול הזדמנויות ביחסים הבין-לאומיים לשיפור של דימויי המדינות החותמות. ובוחן את תפקוד המשפיענים ב'הסכמי אברהם', הסכמי נורמליזציה שנחתמו ב-2020 בין ישראל, איחוד האמירויות, בחריין, מרוקו וסודן. המתודולוגיה משלבת ניתוח תוכן כמותי ואיכותני של כ-1,000 ציוצים מובילים משניים-עשר משפיענים ישראלים בולטים בתקופת החתימה על ההסכמים (ספטמבר-אוקטובר 2020) לצד ראיונות עומק. בין הממצאים החשובים: אותנטיות התכנים האישיים שהם מייצרים, סגנון הכתיבה המשלב ביקורת ופרשנות, ומאמציהם לעורר תגובות ולהפריך מידע כוזב. המחקר מציע תובנות תיאורטיות ומעשיות להבנת המנגנונים התקשורתיים, המאפשרים למשפיענים לייצר השפעה דיפלומטית במצבי הזדמנות, ומדגים כיצד מדינות וארגונים יכולים למנף משפיענים אזרחיים לשיפור הדיפלומטיה הציבורית שלהם ברשתות החברתיות.

כשגן עדן הופך לגיהנום: עדות דיגיטלית וניידת בסרט הדוקומנטרי #NOVA ד"ר טליה אלון-אלטמן, אוניברסיטת אריאל; ד"ר חננאל רוזנברג, אוניברסיטת אריאל

#נובה הוא סרט דוקומנטרי בבימויו של דן פאר, המתעד את הטבח שאירע ב-7 באוקטובר 2023 בפסטיבל המוזיקה נובה. הסרט מורכב מ-212 סרטוני וידאו, הודעות קוליות ושיחות טלפון שהוקלטו ונשלחו בזמן אמת, החל מיום שישי בערב 6 באוקטובר ועד למחרת, יום שבת, 7 באוקטובר בשתיים בצהריים. מחקר זה מנתח את הסרט כפסיפס של 'עדויות דיגיטלית' ובוחן את ייחודה של העדות הדיגיטלית בזמן של סכנה מיידית. המחקר דן במאפיינים של הסרט על מנת להרחיב את הדיון בעדות דיגיטלית והמשמעויות השונות שלה בעידן המדיה החדשים. לשם כך, אנו נדרשים להגותו של עמנואל לוינס ולמושג 'העקבה'. לדידנו, המפגש בין האירוע בהתרחשותו ובין הטכנולוגיה המתעדת יוצר את 'העקבה הדיגיטלית', עקבה של חיים בטלפון הנייד, המסמנת את הנצח. לבסוף, אנו נדרשים להגותו של ז'אן פרנסואה ליוטר, ולמושג 'הדיפרנד', אי-צדק שאינו יכול להיות מבוטא במילים. לטענתנו, הסרט #נובה מגשים את קריאתו של ליוטר ליצור ניב חדש שמבטא אימה ואי-צדק.

להיות מעודכן בזמן המלחמה: מי מתעדכן, באיזו פלטפורמה וכיצד זה מתקשר למאפיינים פסיכולוגיים

ד"ר מיכל אלון תירוש, המכללה האקדמית עמק יזרעאל; כפיר אסרף, המכללה האקדמית עמק יזרעאל

אירועי ה-7 באוקטובר 2023 ומלחמת חרבות ברזל יצרו תחושה מתמשכת של חוסר ודאות, איום ומצוקה באוכלוסייה הישראלית. מצבי משבר כאלה מביאים לעתים קרובות להגברת צריכת המדיה כדרך להתמודד עם התחושות הקשות ולהתעדכן במתרחש. רוב המחקרים שבחנו צריכת מדיה במצבי מלחמה התייחסו בנפרד לפלטפורמות שונות. מחקר זה בחן את דפוס צריכת התקשורת המשולב בפלטפורמות שונות של 220 ישראלים בנובמבר 2023 ואת הקשר בין דפוס זה למצוקה נפשית. נמצא שהפלטפורמות הנפוצות ביותר היו וואטסאפ, רשתות חברתיות, טלוויזיה ופייסבוק, בעוד שברדיו, טלגרם, אפליקציות חירום וטוויטר נעשה שימוש מצומצם. זהו שתי קבוצות צרכנים: צרכני פלטפורמות מרובות ומעטות. הקבוצה הראשונה דיווחה על רמות גבוהות יותר של סטרס, חרדה, דיכאון, מצוקה פסיכולוגית, בדידות ותחושת איום סובייקטיבית (לא נמצאו הבדלים ביניהן ברמת האיום האובייקטיבית ובמשתנים דמוגרפיים). הממצאים מצביעים על קשר בין צריכת מדיה מוגברת למצוקה נפשית. העדפת פלטפורמות המאפשרות אינטראקציה חברתית מרמזת על צורך בתמיכה חברתית. היעדר הבדלים דמוגרפיים בין הקבוצות מרמז על דפוסי התנהגות החוצים מאפיינים דמוגרפיים בשל המצב המלחמתי.

"השטן נמצא בפרטים הקטנים": בחינת ההשפעה של פירוט יתר בנוגע להתנהגות מסוכנת (RBD) במסרים בריאותיים הנקשרים לנהיגה תחת השפעת קנאביס הדר אליאש פיזיק, אוניברסיטת חיפה

האם פירוט יתר במסרים בריאותיים יכול לחטוא למטרתו? מחקר זה בוחן כיצד רמת הפירוט של התנהגויות סיכון (RBD – Risk Behavior Detail) במסרים המיועדים למנוע נהיגה תחת השפעת קנאביס עשויה דווקא לעודד אותה. מסרים מפורטים יתר על המידה עלולים להעניק לאוכלוסיות בסיכון "מדריך" להפחתת סיכונים אישיים, ובכך לחזק את הרצון לבצע את ההתנהגות שמנסים למגר. במסגרת ניסוי מקוון עם 686 משתתפים ישראלים (גילאי 18-50) שדיווחו על שימוש בקנאביס ונהיגה לאחרונה, נבדקה ההשפעה של מסרים עם רמות פירוט שונות (גבוהה מול נמוכה) על כוונת ההתנהגות והתנהגותם בפועל של נבדקים הנכללים באוכלוסיית סיכון. נמצא כי מסרים עם פירוט גבוה הגבירו כוונות ואף התנהגויות בפועל (שבועיים לאחר הצפייה במסר), בתיווך מסוגלות תגובה ומסוגלות עצמית. ממצאים אלו מצביעים על פרדוקס בתכנון קמפיינים בריאותיים: יותר מידע לא תמיד שווה בהכרח יותר השפעה חיובית. האתגר הוא לאזן בין הצגת פרטים מעוררי עניין ליצירת מעורבות לבין פרסום מידע רלוונטי שמשרת את המטרה.

פמיניזם מזרחי במדיה דיגיטליים

עדן בוטבול שטרימברג, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

מחקר זה ממוקם בתווך שבין לימודי זיכרון ולימודי תקשורת, ובוחן כיצד נשים מזרחיות משתמשות במדיה דיגיטליים לעיצוב זיכרון קולקטיבי ולגיבוש נרטיב משותף. במוקד המחקר עומדת קבוצת הפייסבוק "ג'דעיות - מדברות פמיניזם מזרחי", המשמשת מרחב קהילתי לדיון בזהות פמיניסטית-מזרחית ולשיתוף חוויות אישיות. הקבוצה פועלת כארכיון דינמי של זיכרון, שבו נשים מזרחיות משמיעות קול ונוטלות בעלות על השיח והמרחב. המחקר משלב שיטות מחקר וניתוח: נטנוגרפיה, ניתוח תוכן פרשני-תמטי של 420 פוסטים, שפורסמו בקבוצה בין ינואר 2022 למאי 2024, וריאיון עומק עם מנהלת הקבוצה. ממצאי המחקר מצביעים על כך שהשיח בקבוצה מבוסס על שימוש חוזר בניב ערבי-מזרחי, דפוסי שיח קהילתיים והגדרת חברות הקבוצה כ"בעלות הבית" לצד שיח על אודות המשפחה המזרחית ומסורת באופן המייצר ארכיון זיכרון אישי וקולקטיבי. כמו כן, המחקר מתאר כיצד מנהלת הקבוצה מתפקדת כ"מאפשרת זיכרון" (memory enabler) וכיצד עיצוב השיח הקבוצתי תורם להיזכרות ביקורתית ולבניית נרטיב אלטרנטיבי על זהות מזרחית ונשית וממצב את הקבוצה כמרחב חקר ולמידה. המחקר מבקש להרחיב את הדיון על עיצוב זיכרון באמצעות מדיה דיגיטליים ולבחון את מקומה של מנהלת הקבוצה בעיצוב הזיכרון הקבוצתי.

הרשתות החברתיות כ"מרחב מוגן" לדיון בתופעת רצח נשים בחברה הערבית בישראל
ד"ר אלה בן עטר, המכללה האקדמית ספיר; ד"ר שירלי דרוקר שטרית, המכללה האקדמית ספיר;
פרופ' סמדר בן אשר, המכללה האקדמית אחוה

רצח נשים על רקע 'כבוד המשפחה' בחברה הערבית בישראל מהווה אתגר חברתי מדאיג. בין ינואר 2012 ליוני 2023 נרצחו 143 נשים ערביות בישראל. בעוד שהמחקר המסורתי התמקד במבנים החברתיים-פטריארכליים המזינים תופעה זו, מחקר זה מציע זווית חדשה. המאמר בוחן שיח שהתפתח בעמוד אינסטגרם בעקבות סדרת הטלוויזיה "פאדיה" ששודרה בערוץ "מכאן" בערבית, המגוללת סיפור של ניסיון רצח צעירה ערבייה על רקע כבוד המשפחה. באמצעות ניתוח תמטי איכותני של 3,085 תגובות בשפה הערבית, (מתוך 4,977 תגובות כלליות שפורסמו בעמוד האינסטגרם), המחקר חושף כיצד הרשתות החברתיות מתפקדות כ"מרחב שלישי" לדיון ביקורתי על דיכוי מגדרי, המאפשר ביטוי חופשי תחת מעטה אנונימיות. ממצאי המחקר מדגישים את תפקידן המכריע של הרשתות החברתיות כפלטפורמה, המאפשרת לנשים ערביות ולגברים התומכים בשינוי להשמיע את קולם ולערער על המבנה החברתי הקיים. מקרה הבוחן של הסדרה "פאדיה" חושף את קיומו של שיח אלטרנטיבי המנסה לערער על הנורמות החברתיות המושרשות ומצביע על הצורך בשינוי פנימי בתוך החברה הערבית. המחקר מדגים את כוחה של המדיה החדשים כזרז לשיח חברתי חדשני ולשינוי תפיסתי בחברה המסורתית.

האם הסלמה בקונפליקט חיצוני מגשרת או מעמיקה מחלוקות פוליטיות פנימיות? תובנות ממלחמת ישראל-חמאס

עומר בן שמחון, האוניברסיטה העברית בירושלים; ד"ר ערן אמסלם, האוניברסיטה העברית בירושלים

כיצד הסלמה של קונפליקט חיצוני משפיעה על מחלוקות פוליטיות בתוך החברה? מחקרים מציגים תשובות סותרות לשאלה זו. מצד אחד, ישנם מחקרים שטוענים שאיום חיצוני גורם לאנשים להסתגר בעמדותיהם ולהתרחק מדעות מנוגדות, משום שאיום כזה מגביר חרדה וחוסר אמון כלפי מי שנתפס כשונה מהם. מצד שני, מחקרים אחרים טוענים כי איום חיצוני משותף דווקא מגביר תחושת אחדות ומעודד פתיחות לשיח בין בעלי השקפות שונות, מכיוון שהוא מדגיש את האינטרס הקולקטיבי ומוביל אנשים להעדיף לכידות חברתית על פני מחלוקות פוליטיות. ברקע מלחמת ישראל-חמאס, המחקר בוחן את מידת הנכונות של אזרחים ישראלים לקיים אינטראקציה עם אנשים המחזיקים בעמדות פוליטיות שונות משלהם. באמצעות ניסוי קונג'וינט (Conjoint Experiment) שנרשם מראש, המחקר מוצא כי ישראלים מוכנים לשוחח עם בעלי עמדות פוליטיות שונות, ולא מוצא עדויות לכך שהבדלים בהזדהות מפלגתית או אידיאולוגית מפחיתים את רצונם לקיים אינטראקציה. בנוסף, מצאנו שתכונת האישיות "נטייה לקונפליקט" משפיעה על דפוס זה: אנשים בעלי נטייה גבוהה לעימותים פתוחים יותר לשיח עם יריבים פוליטיים מאשר אנשים עם נטייה אישיותית להימנע מקונפליקטים. ממצאים אלו מערערים על הנחות קיימות לגבי קיטוב פוליטי ומראים שגם כאשר קונפליקט עם ישות חיצונית מחרף, אנשים עדיין מוכנים לקיים דיאלוג עם אלו שמחזיקים בעמדות פוליטיות מנוגדות משלהם.

בנפול אויבר: סיקור מותם של נשיאים מצרים בעיתונים ובאתרי חדשות ישראליים ד"ר ברק בר-זוהר, מכון מופ"ת

בהרצאה זו, המבוססת על ניתוח טקסט איכותני, נבדק כיסוי מותם של שלושה נשיאים מצרים, גמאל עבד אל נאצר (1954), אנואר סאדאת (1981) וחוסני מובארק (2020) במהלך השבוע שלאחר מותם. ניתוח הטקסט נערך בעיתוני דבר ומעריב לאחר מותם של נאצר וסאדאת, ובעיתון ישראל היום ואתרי החדשות המקוונים ישראל היום ו-Ynet לאחר מותו של מובארק. המחקר מצביע על שינויים שורשיים ביחסה של העיתונות הישראלית כלפי נשיאי מצרים גמאל עבד אל נאצר, אנואר סאדאת וחוסני מובארק. אם בשנת 1954 דובר על יחס חשדני, עוין ולעומתי, בשנת 1981 חל מהפך תודעתי כפועל יוצא מהסכם השלום ההיסטורי שנחתם שנתיים קודם לכן. נשיא מצרים הצטייר כאדם רודף צדק, כמדינאי אמיץ-לב וכבן משפחתו של ראש ממשלת ישראל. בהמשך לכך, בשנת 2020 הוצג הנשיא המצרי כידיד אמת וכחבר ותיק של ישראל, אף על פי שפיקד על מתקפות חיל האוויר המצרי במלחמת יום הכיפורים.

הפוסט שנשאר: על התרומה המצלקת של הרשתות החברתיות לחוויית הטראומה בעקבות מלחמת "חרבות ברזל"

ד"ר טלי גזית, אוניברסיטת בר-אילן

מחקרים על מצוקה נפשית בתקופות משבר הדגישו את השפעתן הפסיכולוגית המשמעותית, ובעת האחרונה נוספו גם מחקרים שהצביעו על הקשר של המדיה למצוקה זו, אך תפקיד הרשתות החברתיות ברווחה הנפשית בעת משברים נותר חסר בשדה המחקרי. מחקר זה בחן את הקשר בין מעורבות ברשתות חברתיות לרמות טראומה בקרב מתבגרים ובוגרים צעירים בחודשים הראשונים של מלחמת "חרבות ברזל". 505 משתתפים (45% מתבגרים, 55% בוגרים צעירים) מילאו שאלונים מקוונים להערכת נתונים דמוגרפיים, חשיפה למלחמה, מעורבות ברשתות חברתיות ורמות טראומה. ניתוחי רגרסיה הראו כי מעורבות בתכנים מלחיצים – כמו גם מעודדים – ברשתות החברתיות קשורה לעלייה בתסמיני טראומה, אפילו לאחר שליטה במשתנים דמוגרפיים ובחשיפה ישירה לטרור ומלחמה. נשים דיווחו על טראומה גבוהה מגברים, ובאופן מפתיע בוגרים צעירים חוו טראומה רבה ממתבגרים. חשיפה לפגיעות טילים בקרבת מקום נמצאה כמנבא משמעותי לטראומה גבוהה. ממצאים אלה מדגישים את הפוטנציאל לנזק של רשתות חברתיות על טראומה במהלך מלחמה וטרור. הבנת השפעות התכנים השונים יכולה לסייע בהקלת טראומה. אנשי בריאות הנפש צריכים להתייחס לאופיה הדו-ערכי של מעורבות זו בעת עיצוב מנגנוני תמיכה.

פערים בין-דוריים בעמדות של הציבור האמריקאי כלפי מלחמת חמאס-ישראל פרופ' איתן גלבע, אוניברסיטת בר-אילן; פרופ' יעלי בלון-אלקון, אוניברסיטת בר-אילן

מלחמת חמאס-ישראל עוררה מחלוקות רבות בארצות הברית, במיוחד בקרב סטודנטים צעירים באוניברסיטאות. הפגנות אלימות נגד ישראל ולמען חמאס והפלסטינים פרצו בקמפוסים רבים ובפרט באוניברסיטאות העלית. האנטישמיות עלתה לרמות גבוהות וחסרות תקדים. מחקר זה בוחן מה חשבו צעירים אמריקאים על המלחמה בעזה והאם דעותיהם היו שונות מאלה של כלל האוכלוסייה וקבוצות גיל אחרות. המחקר מציג מגמות עיקריות בדעות הצעירים מאז ה-7 באוקטובר 2023 באמצעות ניתוח שיטתי של סקרים שנערכו על ידי מכוני מחקר ידועים. הנושאים כוללים שיעורי אהדה לצדדים, האחריות לפריצתה, התגובה הישראלית, תמיכה בצדדים, סיוע צבאי לישראל והומניטרי לעזה, מדיניות ארצות הברית והפסקת אש. ממצאי המחקר מעידים על פערים בין דעות הצעירים לבין דעות של קבוצות הגיל האחרות. הצעירים היו הכי ביקורתיים על ישראל והמבוגרים התומכים ביותר. הסיבות לכך, בין היתר, הן בורות, הסתמכות על רשתות חברתיות, תעמולה פלסטינית יעילה והסברה ישראלית קלושה. המימצאים צריכים להדאיג את ישראל ויהדות ארצות הברית, כי אותם צעירים הם דור העתיד של מנהיגים בבית הלבן, בקונגרס, בממשל ובתקשורת.

מה מגלות הכותרות שהתפרסמו ב"ניו יורק טיימס" על מלחמת חמאס-ישראל פרופ' איתן גלבו, אוניברסיטת בר-אילן; לילך סיגן, אוניברסיטת בר-אילן

כותרת של כתבה קובעת במידה רבה אם קוראים ימשיכו לקרוא אותה או יעברו לכתבה אחרת. מחקר זה מנתח את כותרות הכתבות שפורסמו בניו יורק טיימס על מלחמת ישראל בחמאס, מהטבח של 7 באוקטובר 2023 ועד 7 באוקטובר 2024. הטיימס נבחר משום שהוא מוכר "כעיתון מתעד" ומהווה מקור מידע חשוב לקובעי מדיניות, כלי תקשורת וחוקרים. יחידת המדידה היא כותרת של כתבה על המלחמה שפורסמה בניוזלטר יומי של הטיימס, המרכז את הכותרות החשובות של היום. הניתוח קטלג כותרות לפי הביקורת שהובעה בהן כלפי הצדדים המעורבים. בסך הכול אותרו 1,933 כותרות, 296 לא הכילו ביקורת. מתוך 1,637 האחרות, 1,042 היו ביקורתיות כלפי ישראל פי 7.3 יותר מחמאס, שכלפיו הובעה ביקורת רק ב-142 כותרות. במסגרת כותרות שהעיתון הגדיר כראשיות (Top News), ב-246 הובעה ביקורת כלפי ישראל, פי 19 יותר מחמאס שכלפיו הובעה ביקורת רק ב-13 כותרות. היחסים האלה אינם פרופורציונליים. הם מיצגים הטיה פרו-פלסטינית כבדה, התרשמות מהרס ניכר ואבדות בעזה או מתחרות גוברת עם הרשתות החברתיות. הכותרות השמיטו בשיטתיות מידע חשוב על אודות חמאס, דוגמת שימוש בבניני ציבור ואזרחים כמגינים אנושיים.

זמינויות דיגיטליות ופרקטיקות נרטיביות ופרמורמטיביות בטיקטוק: מקרה הבוחן של הטרנד "#אנחנו..."

אנה גראד, אוניברסיטת בר-אילן

מחקר זה מבקש לבחון את האופנים השונים שבהם הזמינויות הדיגיטליות של הרשת החברתית "טיקטוק" מעצבות את הפרקטיקות המופעיות והנרטיביות של היוזרים תוך שימוש בטרנד "#אנחנו..." כמקרה בוחן. במסגרת הטרנד היוזרים משייכים את עצמם ומזדהים עם קבוצה מסוימת (למשל, דת או מקום מגורים) ומתייחסים לסטריאוטיפים המזוהים לקבוצה, לעתים תוך קריצה אירונית. הטרנד מאפשר בחינה מורכבת הכוללת מספר רבדים של זהות ומספק הצצה ישירה לאופנים המופעיים (מילוליים וחזותיים) בהם משתקפת ובאה לידי ביטוי זהות היוזר. המטרה המרכזית במחקר היא לבחון את הדרכים השונות והמגוונות בהן מופיעים היוזרים ומציגים את עצמם; וכיצד הם משתנים בהתאם למבנה ולרגולריות של הטרנד, ומותאמים אליהם. הקשרים הדינמיים הנרקמים בין הזהות הקולקטיבית של היוזרים בקבוצות השונות, האופן האירוני בו הם מציגים את עצמם והשתתפות בטרנד בטיקטוק כצורך להרגיש חלק מקולקטיב, מספקים אלמנטים מרכזיים המסייעים בהבנה משמעותית של מופעיות הזהויות של היוזרים בטיקטוק. ולכן, טרנד זה מבדל את עצמו מהמופעיות שבאה לידי ביטוי בטרנדים אחרים בטיקטוק וברשתות אחרות.

”האם מותרת אישה לפי ההלכה לעמוד בראש עירייה?”: גולדה מאירסון והסיקור העיתונאי של מרוץ 1955 לראשות עיריית תל אביב

ד”ר גילעד גרינוולד, אוניברסיטת בר-אילן

ביולי 1955 נערכו הבחירות למועצת העיר תל אביב, ובהן התמודדה גולדה מאירסון (לימים, מאיר) על ראשות העירייה כמנהיגת רשימת מפא”י למועצה. בבחירות זכתה מפא”י במספר המושבים הרב ביותר, אך אחריהן עמדה גולדה במרכז של סערה: נציגי המפלגות הדתיות במועצה סירבו לתמוך במועמדותה לראשות העירייה בשל היותה אישה. המחקר מציע ניתוח של סיקורה התקשורתית של גולדה בחודשים שלפני קמפיין הבחירות לראשות העירייה, במהלכו ובעת הסערה שהתעוררה לאחריו בעיתונות הכללית והמפלגתית; החילונית, הדתית והחרדית. שיטת המחקר היא ניתוח תוכן משולב: ניתוח תוכן כמותי, הכולל מעקב שיטתי אחר האזכורים המגדריים של גולדה; וניתוח תוכן איכותני, המבקש לבחון באופן ביקורתי ומעמיק את אופי ההטיה המגדרית כלפיה. הממצאים מעידים על הבדלים בסיקורה המגדרי בעיתונים השונים על פי שיוכם המפלגתי והדתי. המסקנות מצביעות על עוגניה ההיסטוריים של התיאוריה בתחומי התקשורת הפוליטית והמגדר בימינו, ומעלות את האפשרות כי הטיה מגדרית ביחס לפוליטיקאיות הייתה נפוצה מוקדם משנהוג לחשוב. בהקשרה של גולדה מאיר, שלימים הייתה לראשת ממשלת ישראל, מאתגרים ממצאי המאמר את אמירתה הנודעת כי עובדת היותה אישה מעולם לא הזיקה לקריירה שלה.

#Bringthemhome: טמפורליות ומבני נמענות במחאה הדיגיטלית להשבת החטופים

ד”ר שירלי דרוקר שטרית, המכללה האקדמית ספיר; ד”ר שני דליות, המכללה האקדמית ספיר

המחאה להשבת החטופים נחשבת לאחת המחאות המתמשכות בישראל הן במרחב האונליין והן אופליין. במחקר איכותני זה מנותחים רכיבים מילוליים וחזותיים של 295 פוסטים שנוצרו על ידי משתמשי רשת מאוקטובר 2023 ועד לאוקטובר 2024. לפוסטים הוצמד ההאשטג #Bringthemhome, והם הועלו לעמוד האינסטגרם של מטה המשפחות להחזרת החטופים והנעדרים. מטרת המחקר היא לבחון כיצד הממד הטמפורלי מתבטא ומעצב את המחאה הדיגיטלית ומהם מבני הנמענות הדומיננטיים בה. באמצעות ניתוח סמיוטי של הפוסטים אותרו שלושה דפוסים טמפורליים מרכזיים המודגמים באמצעות שלוש קטגוריות: חגי ישראל, מועדים בין-לאומיים ואירועים נקודתיים על ציר הזמן. מבני הנמענות שזוהו נחלקים לשלוש קטגוריות מרכזיות: פניה לחברה בישראל (קבוצת פנים), פניה לקהילה הבינלאומית (קבוצת חוץ), ומבנה נמענות פתוח ומשולב. מסקנת המחקר שהפוסטים המאופיינים ברב זמניות ומבני נמענות שונים, לצד השימוש בהאשטג המתרגם דיגיטלית מסר ברור בעל נרטיב מלכד, מאפשרים קיום סימולטני של תכנים הפונים לקהלים שונים. כך, הם משמשים קפסולה רעיונית וקול קולקטיבי לנושא אותו המחאה מבקשת לקדם. בד בבד, המסרים משקפים שמרנות ופרשנות מקובעת של ממד הזמן. תובנות אלו ביחס לממצאים עשויים לשפוך אור על ההצלחה החלקית של המחאה.

זיהוי וקידוד טקסטים פופוליסטיים באמצעות בינה מלאכותית: גישה מתודולוגית חדשה יובל הולנדר, אוניברסיטת בר-אילן; פרופ' יעלי בלוק-אלקון, אוניברסיטת בר-אילן

בעשורים האחרונים הפך הפופוליזם למאפיין מרכזי בשיח הפוליטי תוך שהוא מעצים פילוג חברתי. המדיה החברתיים מהווים כיום פלטפורמה מרכזית להפצת מסרים פופוליסטיים התורמים להתפשטות דיסאינפורמציה והסתה. פלטפורמות אלו, לצד גופי ממשל, מתקשות להתמודד עם כמויות הטקסט המועלות מדי יום ומאתגרות משטרים ליבראליים ברחבי העולם. המחקר הנוכחי בוחן את יעילות כלי הבינה המלאכותית בקידוד וזיהוי טקסטים פופוליסטיים, בהשוואה לקידוד ידני הנעשה על ידי מקודדים אנושיים. קידוד אנושי מצטיין בזיהוי ניואנסים טקסטואליים אך עלול להיות מושפע מהטיות קוגניטיביות והבדלי תרבות, העלולים להוביל לחוסר עקביות ולפגוע במהימנות הקידוד. במסגרת המחקר נותחו 188 פוסטים מחשבון X של דונלד טראמפ במהלך תקופת הבחירות לנשיאות 2024, תוך שימוש בשני כלי AI מובילים: קלוד ו-ChatGPT. הממצאים העיקריים מצביעים על כך שמודלי AI מצליחים לזהות דפוסים פופוליסטיים תוך השגת מהימנות גבוהה. בנוסף, ניתוח ההבדלים בין הגישות חושף כיצד ההתפתחות בטכנולוגיות AI יכולה לייעל מחקרי ניתוח תוכן ולהפחית הטיות המשפיעות על תהליך הקידוד. ממצאי המחקר מדגישים את תרומתה של הבינה המלאכותית ככלי חדשני ומהימן לחקר הפופוליזם ומציעים מסגרת מתודולוגית שתאפשר ניתוח מדויק יותר של השיח הפוליטי על כל מורכבויותיו.

#7/10 Holocaust: רשתות חברתיות, תיווך, זיכרון וההווה המורכב ליטל הניג, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב ואוניברסיטת לייפציג

הטבח שביצע חמאס בישראל בשבעה באוקטובר, 2023, והמלחמה שהחלה לאחריו עוררו דיון ציבורי נרחב, ישראלי ובין-לאומי. לאורך השנה שלאחר אירועי הטבח, הדיון באירועי השבעה באוקטובר והמלחמה נקשרו באופנים שונים בשואה, כאשר קשר זה קיבל התייחסות בולטת בנאומי פוליטיקאים, בסיקור תקשורתי של אירועים מזמן הטבח והמלחמה, במאבק הציבורי על השבת החטופים ובדיון הציבורי הנרחב המתקיים ברשתות החברתיות. מחקר זה בוחן את ההתייחסות לשואה כחלק מהדיון הבינלאומי על אירועי השבעה באוקטובר והמלחמה באמצעות בחינת האופנים בהם נקשרים שני האירועים מילולית וחזותית בפוסטים ב-x לאורך השנה שלאחר השבעה באוקטובר – אוקטובר 2023- אוקטובר 2024. המחקר בוחן כיצד פרקטיקות מסורתיות להנצחת השואה – כגון שימוש בעדויות, תמונות זועה, והשימוש ברטוריקה של "לעולם לא עוד" ("never again") – משמשות בדיון על אירועי השביעי באוקטובר והמלחמה, וכיצד מונחים אלו נקשרים לזיכרון השואה העכשווי תוך התייחסות לאירועי השבעה באוקטובר. בצד זאת, הניתוח מראה התמודדות רחבה יותר עם אירוע טראומטי מתמשך בין האירועים שקרו בעבר לבין האירועים שעדיין, באופן עמוק, ממשיכים לקרות.

פטריארכיה בתחפושת: האדרת הגבריות בתוכנית "נינג'ה ישראל"

פרופ' אסתר הרצוג, האקדמית צפת; ד"ר אסף לב, הקריה האקדמית אונו; ד"ר משה לוי, אוניברסיטת אריאל

בהרצאה יוצע ניתוח ביקורתי של תוכנית הטלוויזיה "נינג'ה ישראל" מפרספקטיבה מגדרית. נטען כי למרות הנראות המודרנית והמודעת לשוויון מגדרי, התוכנית למעשה משמרת ומחזקת מודל של דומיננטיות גברית באמצעים שונים. המחקר בחן 30 פרקים מתוך שלוש עונות בין 2018-2021 וזיהה שלוש תמות מרכזיות המשקפות את האופן שבו הגבריות המסורתית מטופחת תחת מסווה של עטיפה פמיניסטית. התוכנית מקדמת הערצה לגוף הגברי השרירי והחשוף, למשל כאשר מתמודדים מסירים את חולצותיהם ומפגינים את שריריהם. עם זאת, ישנם ביטויים המרככים את המסר המופגן של גבריות, כמו שיער גוף מגולח והצגת המתמודדים כרגישים ומודעים לעצמם. המחקר חשף גם את השימוש בשפה פטרונית וביטויים כמו "מתוק" ו"חמוד" כדי למתן את הפגנת הכוח הגברי. מנחי התוכנית, גברים ונשים, משתדלים להביע מודעות לשוויון מגדרי, אך בפועל תורמים לחיזוק דימויי העליונות הגברית. היבט משמעותי נוסף שעלה במחקר הוא הקשר בין המיליטריזם הישראלי למודל הגבריות המוצג, כאשר חלק מהמתחרים הם חיילים מיחידות קרביות, המציגים את זהותם הצבאית בגאווה ורואים במסלול הנינג'ה מעין "שדה קרב".

שדה הקרב הנפשי: הלוחמה הפסיכולוגית של חמאס וההתמודדות איתה

פרופ' גבי וימן, אוניברסיטת רייכמן ואוניברסיטת חיפה; ד"ר דנה וימן זקס, מכללת עמק יזרעאל

מתקפת החמאס שהחלה באוקטובר 2023 התבססה על פלישה קרקעית של אלפי מחבלים חמושים ליישובים לשטח ישראל, אך הייתה גם תחילתה של פלישה פסיכולוגית טראומטית מתוכננת שנמשכה חודשים רבים. חמאס, אחד מארגוני הטרור המנוסים ביותר בזירת הלוחמה הפסיכולוגית, ביקש לשלב לוחמה פיזית עם מערכה פסיכולוגית שתפגע במורל הישראלים, בלכידותם, ברצונם להילחם ולהקריב, באמונם במנהיגותם הפוליטית והצבאית ובחוסנם הנפשי. מחקר זה מתמקד במערכה הפסיכולוגית של חמאס במהלך המערכה הנוכחית, מפלטפורמות ומסרים ועד לקהלי יעד ואפקטיביות. נשענו במחקר זה על ארכיון של כל אמצעי הלוחמה הפסיכולוגית שהפעיל החמאס נגד ישראל ובהם סרטונים, פוסטים ברשתות חברתיות, הודעות SMS שנשלחו לישראלים, הודעות לעיתונות ועוד. מחקר זה סוקר כיצד החמאס תכנן מראש והפעיל מערך של פעולות פסיכולוגיות, החל במצלמות ששימשו לתייעוד הטבח והעלאתו לרשתות החברתיות המקוונות ועד לשימוש בחטופים למופעי תקשורת שישמשו כמנופי לחץ על הציבור בישראל והפקה של "טקסי השחרור" בתיווך תקשורתי מרשים. מנגד, אנו סוקרים כמה מאמצעי ההגנה המשמשים את ישראל להדוף התקפות פסיכולוגיות של החמאס ולמזער את הצלחת קמפיין הטרור הפסיכולוגי. קשה לבודד ולמדוד את האפקטיביות של לוחמה פסיכולוגית, אך החמאס הצליח בימי המלחמה להפיץ את מסריו, לרתק קהלים בישראל ולהגביר את גלי הזעזוע, אי האמון והחרדה בעורף הישראלי. השפעותיה של לוחמה זו ילוו את תושבי המדינה שנים רבות.

מהר יותר, חזק יותר, מקוטב יותר: בחינת שיח הטוויטר (X) סביב אלופים אולימפיים ישראלים

ד"ר חיים חגי, המכללה האקדמית כנרת; ד"ר עלינא ברנשטיין, המסלול האקדמי המכללה למנהל
ואוניברסיטת תל אביב

סיקור המשחקים האולימפיים בתקשורת הספורט המסורתית מתאפיין בהצגת נרטיב לאומי מאחד וייצוג מגדרי מאוזן. המחקר הנוכחי בחן האם השיח בטוויטר (X) על אודות שני אלופים אולימפיים ישראלים, לינוי אשרם וארטיום דולגופיאט, במהלך אולימפיאדת טוקיו 2020, הציג מאפיינים דומים. באמצעות ניתוח כמותי ואיכותני של כ-5,000 ציוצים, מצאנו ששיח הטוויטר לא הציג הטיות מגדריות בולטות ולא חגג לאומיות. ממצאי המחקר מלמדים שהשיח ברשת התמקד בשסעים הפוליטיים, הלאומיים, האתניים, המעמדיים והדתיים המפלגים את החברה הישראלית. אשרם הוצגה בטוויטר כסמל להצלחה של ישראלים ממוצא מזרחי ואילו השיח על אודות דולגופיאט התמקד במוצאו האוקראיני ובשאלת ישראליותו ויהדותו. עוד עסק השיח בוויכוח על מקומם של הפוליטיקאים בהצלחה הספורטיבית, ביחסי דת ומדינה ואף במאבק המעמדי סביב גבעת עמל. ממצאים אלו מעידים כי בניגוד לתקשורת הספורט המסורתית שמתאחדת סביב הדגל באירועי מדיה, טוויטר מהווה זירה מבוזרת ומקוטבת שבה השיח על הישגים אולימפיים הופך במהרה לזירת התגוששות מילולית בין קבוצות חברתיות הנתפסות כיריבות.

ערכים ללא פילטר: אילו ערכים מבטאים הומואים בפוסטים של יציאה מהארון באינסטגרם; השוואה בין ישראל לארצות הברית יהב טוואסי, האוניברסיטה העברית בירושלים

רשתות חברתיות מהוות מרחב מרכזי עבור הומואים לביטוי זהותם ולניהול תהליכי יציאה מהארון, כאשר ערכים ממלאים תפקיד משמעותי בעיצוב תהליכים אלו. מחקר זה בוחן את הערכים שהומואים מביעים בפוסטים של יציאה מהארון באינסטגרם באמצעות ניתוח תוכן איכותני בהשוואה בין ישראל לארצות הברית. מהממצאים עולה כי הומואים משתי המדינות מבטאים חמישה ערכים זהים: נדיבות, מסורת, קונפורמיות, העצמי והכרת תודה. עם זאת, דרכי הביטוי, המניעים והמטרות שמאחורי הבעת הערכים משתנים בין ערך לערך, כאשר ההקשרים התרבותיים הייחודיים לכל מדינה מעצבים את משמעותם. בהתאם לכך, נמצאו שתי דרכי התייחסות לערכים: הדהוד – שבו הערכים מובעים באופן חיובי, ואיתגור – שבו הם מלווים בהסברים או הצדקות לחריגה מהם. באמצעות הבעת ערכים אלו, הומואים יוצרים נרטיב חיובי, המקל על קבלת תהליך היציאה מהארון ומציג אותו כהחלטה נורמטיבית ומקובלת, גם כאשר היא כרוכה בקונפליקטים תרבותיים. ממצאי המחקר מעמיקים את ההבנה של הדינמיקה בין ערכים אישיים ותרבותיים בניהול זהות ברשתות החברתיות, מרחיבים את הידע על תהליכי יציאה מהארון בהקשרים תרבותיים שונים ומבהירים אילו ערכים הומואים תופסים כמסייעים לקבלת תהליך היציאה מהארון במרחב המקוון.

על אינטרסים פוליטיים ומגוון תועלתני: כיצד תופסים קובעי מדיניות מדינתיים את השידור הציבורי

ד"ר איה ידלון, אוניברסיטת בר אילן; ד"ר אורנית קליין-שגריר, המרכז האקדמי הרב תחומי ירושלים

בשנת 2012 "מגוון" הוכרז כאחד מערכי היסוד בארגוני השידור הציבורי (PSM) ברחבי העולם. עם זאת, המונח חסר בהירות מושגית בפרט בתחום לימודי התקשורת. הרצאה זו מציעה ניתוח אמפירי של האופן שבו מגוון נדון ומעוצב בתהליך החקיקה של חוק שידור ציבורי חדש. באמצעות ניתוח תמטי של 160 פרוטוקולים מדיוני הכנסת בשנים 2012-2018, נמצא כי קובעי מדיניות תופסים את המגוון כמרכיב מרכזי בארגוני שידור ציבורי, אך אינם מצליחים להגדירו באופן אופרטיבי. ממצאי המחקר מצביעים על כך שהמונח "מגוון" ניתן למניפולציה לצרכים פוליטיים; תופעה שאנו מכנות "מגוון תועלתני" (self-serving diversity). המקרה הישראלי מספק גישה מבוססת נתונים להבניית תאוריה של מגוון במדיה בכלל ובשידור ציבורי בפרט כאידיאולוגיה גמישה, ולא כגישה קונקרטית ומכלילה של החברה.

"תופסים פיקוד": הסברה לילדים במצבי חירום באמצעות טקסטים אודיו-ויזואליים

ד"ר גבריאלה יונס אהרוני, המכללה האקדמית ספיר; ד"ר אלה בן עטר, המכללה האקדמית ספיר

מאז אירועי ה-7 באוקטובר ומלחמת "חרבות ברזל", גברה החשיבות של הסברה מותאמת לילדים במצבי חירום. המחקר הנוכחי בוחן את האסטרטגיות הנרטיביות והוויזואליות, שפותחו באתר "תופסים פיקוד" של פיקוד העורף המיועד לילדי בית ספר יסודי, באמצעות ניתוח שיח חזותי (VDA) של שישה סרטונים ומשחקים אינטראקטיביים. במחקר נבחנה תרומתם של תוצרי הסברה לחיזוק החוסן האישי של ילדים. הממצאים מצביעים על שימוש בשפה ויזואלית אחידה המותאמת לילדים, תוך יישום חמשת עקרונות החוסן: תחושת ביטחון, רגיעה, מסוגלות אישית, לכידות חברתית ומתן תקווה. המחקר מראה כי האמצעים האודיו-ויזואליים, ובפרט המשחקים האינטראקטיביים, תורמים משמעותית לפיתוח תחושת מסוגלות אישית ולהטמעת דרכי התנהגות במצבי חירום. המסקנות מדגישות את חשיבות פיתוח כלים תקשורתיים מותאמים לאוכלוסיות ייעודיות לשיפור המוכנות למצבי חירום.

גנאלוגיה במדיה החברתיים: ניווט בזמן ובמרחב

דורית יוסף, אוניברסיטת אריאל; פרופ' אזי לב-און, אוניברסיטת אריאל

המחקר בוחן קבוצת וואטסאפ של צאצאים לשורדי שואה, במטרה למפות את החקר הגנאלוגי השיתופי המשחזר עבר משפחתי וקהילתי שחרב. בניגוד לקבוצות אתניות מקוונות אחרות, שחוו טראומה, הקבוצה מתמקדת בגנאלוגיה לשחזור שורשיה האבודים. לצד קהילת פייסבוק משגשגת, קבוצת הוואטסאפ משמשת למחקר מרוכז ואינטנסיבי. וואטסאפ מהווה זירה מרכזית לאיסוף, לשיתוף ולעיבוד מידע. שאלנו כיצד משתמשים חברי הקהילה בוואטסאפ ליצירת ידע שיתופי לשחזור תולדות הקהילה והשורשים המשפחתיים והאם ניתן לגבש מסגרת קונספטואלית למיפוי פעולות אלה. בהתבסס על תיאוריית יצירת הידע השיתופי, המחקר מציג מסגרת מושגית חדשה לסיווג תכנים. נמצאו שני צירים: זמן המתאר את מסע המשתתפים, מגילוי שורשים משפחתיים בהווה לחשיפת עבר קהילתי; מרחב המציג את ההדדיות בין אינטראקציות מקוונות לפעילות פיזית: מפענוח מסמכים, תמונות ומצבות לארגון מפגשים קהילתיים. על רקע הפופולריות הגוברת של הגנאלוגיה במדיה החברתיים, המחקר מציג מודל קונספטואלי חדש לניתוח קהילות גנאלוגיות מקוונות ותורם להבנת תפקיד המדיה החברתיים בשימור זיכרון קולקטיבי.

משבר תדמית מתמשך בארגון ציבורי: המקרה של 'פרשת הניצבים' במשטרת ישראל

ד"ר אריאלה יושע, אוניברסיטת חיפה

'פרשת הניצבים' (2013-2015) כללה סדרת אירועי משבר שנחשפו בתקשורת במהלך שנה וחצי, ובהם נאשמו קצינים בכירים במשטרת ישראל בהטרדות מיניות ובשחיתות. הפרשה מדגימה 'משבר תדמית מתמשך' בארגון ציבורי. משבר תדמית פוגע בלגיטימציה לפעילות הארגון ומאיים על יכולתו לזכות בשיתוף פעולה ובמשאבים הנדרשים לתפקודו. לכן, למשבר תדמית מתמשך של ארגון ציבורי יש השלכות על איכות החיים בדמוקרטיה. מרבית המחקר בתחום המשברים מתמקד במתן כלים לארגון להתמודד עם האשמות בעלי זיקה כלפיו בעת משבר, אך לאחרונה נמצא שכלי המחקר אינם יעילים במשברים מתמשכים. מחקר זה מציע תובנות לצמצום הפערים. המחקר נערך במתכונת חקר מקרה איכותני במטרה להבין את העיתוי להתפרצותו של משבר תדמית מתמשך והדינמיקה המנציחה אותו, באמצעות ניתוח של 155 כתבות עיתונאיות, שסקרו 15 אירועי משבר שנכללו בפרשה. ניתוח הממצאים הצביע על התלכדות של גורמים חיצוניים ופנימיים לארגון, שמקורם ביחסי כוחות בין הארגון ומפקדיו לבין בעלי הזיקה לו, אשר הניעו תהליכים חברתיים שהתפרצו בעוצמה בסדרת אירועי המשבר. תובנות המחקר מורות על הצורך להרחיק את עדשת המחקר מהתמקדות בתגובות הארגון בשיא המשבר ולהפנותה לזיהוי איומים על תדמיתו, שמקורם ביחסי הכוחות בין בעלי הזיקה לארגון ולפעול בכלי יח"צ להפחתתם.

ניהול קצר רואי של מנהלי משבר בארגון הסובל ממשבר תדמית מתמשך: המקרה של משטרת ישראל

ד"ר אריאלה יושע, אוניברסיטת חיפה

משטרת ישראל עולה תדיר לכותרות כאשמה בנזקים, שנגרמו לציבור כתוצאה מתפקוד לקוי ומנורמות פסולות. כלומר, המשטרה סובלת ממשבר תדמית מתמשך. משבר תדמית פוגע בלגיטימציה לפעילות הארגון ומאיים על יכולתו לזכות בשיתוף פעולה ובמשאבים הנדרשים לתפקודו, ולכן יש למשבר תדמית מתמשך של ארגון ציבורי השלכות על איכות החיים בדמוקרטיה. מטרת המחקר היא להסביר את הנצחת המשבר התדמיתי של ארגון ציבורי בתפיסות הציבור באמצעות המקרה של המשטרה. המחקר נערך במתכונת של חקר מקרה המשלב שיטות כמותיות ואיכותניות ונשען על המקרה של משטרת ישראל בקורפוס שכלל 472 כתבות עיתונאיות, מסמכים ו-12 ראיונות חצי-מובנים. הממצאים הורו שהפיקוד נכשל בניהול המשבר: לא זיהה איומים, לא פעל נכונה למניעתם ותגובתו הסלימה את התהליך. התעלמותו מתפקידו להפיק לקחים ולשקם את התדמית מסבירה את הישנות אירועי המשבר ועוצמתם. למחקר תרומה תיאורטית במיקוד תשומת הלב לחשיבות של זיהוי משברים גם אם אינם תקשורתיים, ושל מילוי כל משימות הניהול בתהליך המשבר. התרומה המעשית של המחקר מתבטאת בהפניית זרקור לחשיבות של טיפוח העובדים הזוטרים כמי שתדמיתם קובעת את תפיסות תדמית הארגון בציבור.

חשיפת הציבור הישראלי לדיסאינפורמציה ותוכן שקרי במהלך מלחמת "חרבות ברזל" וכשלי המענה של הרשתות החברתיות

ניצן יסעור, האוניברסיטה הפתוחה ואיגוד האינטרנט הישראלי

מלחמת "חרבות ברזל" גרמה לעלייה משמעותית בשימוש במדיה דיגיטליים בישראל, דבר שהגביר את החשיפה לדיסאינפורמציה ופגיעות מקוונות. מחקר זה מנתח נתונים שנאספו מקו הסיוע לאינטרנט בטוח של איגוד האינטרנט הישראלי, המשמש כערוץ דיווח מהימן לפלטפורמות השונות. ההרצאה מתמקדת במיפוי מגוון הפגיעות המקוונות הכוללות הפצת מידע כוזב, הסתה, הונאות כלכליות ותכנים פוגעניים אחרים, ובוחנת את תגובות הפלטפורמות לדיווחים אלה. המחקר חושף הבדלים משמעותיים בין פלטפורמות שונות בהתייחס לזמני תגובה, הקצאת משאבים ושקיפות בטיפול בתכנים פוגעניים, ומציג תובענות לגבי הצורך בהתאמות תרבותיות ושפתיות בפלטפורמות, קידום רגולציה מחייבת וחיזוק החברה האזרחית להתמודדות עם איומי דיסאינפורמציה בהקשר הישראלי.

יחסי ציבור ושיווק בזמן מלחמה: מלחמת "חרבות ברזל" כמקרה בוחן לתקשורת משברית ד"ר גל יעבץ, אוניברסיטת בר-אילן

ב-7 באוקטובר 2023, בעקבות מתקפת הטרור של ארגון החמאס ופרוץ מלחמת חרבות ברזל, נקלעו המוסדות האקדמיים בישראל למצב חסר תקדים. כל פעולות הלימודים נעצרו כשהנהלות המוסדות עברו למצב של ניהול ותגובה למשבר ודחייה חוזרת של שנת הלימודים האקדמית. מחקר זה בוחן את השימוש האסטרטגי במדיה החברתיים על ידי מוסדות אלה במהלך תחילת המלחמה, במטרה לבחון את תפקידן בניהול תקשורת, קהילה ושיח מקוון עם הסטודנטים בפרט והקהילה האקדמית בכלל, למרות אי הוודאות הנרחבת. באמצעות ניתוח של 1,010 פוסטים מדפי הפייסבוק של 10 אוניברסיטאות המחקר בישראל, התגלה שימוש ניכר באסטרטגיות תוכן מותאמות לצרכים דחופים של המשבר ולאחר מכן חזרה לשיווק של תכניות לימודים. המחקר מדגיש את חשיבות התקשורת המשולבת והפוטנציאל של המדיה החברתיים ככלי קריטי בניהול משברים לאומיים וביטחוניים בהשכלה גבוהה.

המרחב התזונתי של טיקטוק: בין מישטור האכילה לנרמול הנחמה
מיכל ירון, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב; פרופ' נלי אליאס, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

חרף הזיקה המשמעותית שבין מדיה חברתיים, בעיות בדימוי גוף והפרעות באכילה בגיל ההתבגרות, במיוחד בקרב בנות, המרחב הדיאטטי של טיקטוק זכה עד כה לתשומת לב מוגבלת בלבד. מתוך כך, המחקר הנוכחי שופך אור על התכנים התזונתיים שילדים ובני נוער עשויים להיחשף להם בטיקטוק. ההרצאה מציגה ממצאי ניתוח תימטי של סרטוני וידאו שנאספו בשנים 2023-2025, ומתמקדת בתימות: (1) אוכל כגירעון קלורי, (2) אוכל כנחמה, (3) אוכל כאתגר, (4) אוכל כאידיאל. ממצאי המחקר חושפים כי התוכן התזונתי בפלטפורמה נשלט בעיקר על-ידי צעירים שאינם אנשי מקצוע, המספקים המלצות ומידע לעתים סותרים, מטעים, או לא תואמי גיל. בגלילה אקראית בטיקטוק המשתמשים הצעירים עשויים ללמוד שקלוריות חשובות יותר מערכים תזונתיים, שאכילה רגשית היא הנורמה החברתית המקובלת, שמערכת היחסים עם אוכל אמורה להיות כרוכה במאבק מתמיד ושיש לשאוף לאכילה "מושלמת". לתכנים אלה עלולות להיות השלכות ארוכות טווח על האופן שבו ילדים רוכשים ידע ומגבשים תפיסות לגבי התנהגויות אכילה, תזונה ובריאות.

Open-Source Evidence and the ICC: ניתוח תיאורטי של השפעת הטיית תקשורתיות והפצת דיסאינפורמציה על הליכים משפטיים בבית הדין הפלילי הבין-לאומי ליאורה כהן, חוקרת עצמאית

הגישה העכשווית לצדק (Access to Justice) בעידן הנוכחי מתבצעת בפועל יותר ויותר באמצעות "Open Source Evidence" (ראיות תקשורתיות מתוך טלפונים סלולריים בתיעוד מהשטח, ממדיה חברתיים, אתרי אינטרנט, בלוגים וכד') בבית הדין הפלילי הבין-לאומי (ICC) וזאת גם באמצעות פורטל הגשת ראיות ייעודי בשם OTPLink. ההרצאה בוחנת כיצד הטיית תקשורתיות ודיסאינפורמציה עלולות להשפיע על שופטי ה-ICC, תוך שימוש בתיאוריית Mediatization והתפתחותה המאוחרת יותר Deep Mediatization. בעוד שבתי הדין הבין-לאומיים מבטיחים נקיטת אמצעי זהירות רבים, בפועל הם חשופים במיוחד לדיסאינפורמציה, Bias ולעיוותי תקשורת. ההרצאה דנה בהשפעת רשתות חברתיות על החלטות שיפוטיות, באתגרי השימוש בראיות "Open Source" תקשורתיות, וסוקרת הרשעות שווא ב-ICC על בסיס דיסאינפורמציה שמקורה ב Open Source Evidence ודנה בצורך בפיתוח כלים טכנולוגיים למניעת השפעות משמעותיות אלו כמימוש זכות הגישה לצדק העכשווית תוך דיון למחקרי המשך בזכות הגישה לצדק של מדינות וישויות סוברניות בהקשר זה. בהרצאה מודגש הצורך בגישות מתקדמות לשימור עצמאות המשפט הבין-לאומי בעידן של מידע בלתי מבוקר באופן מלא ובאמצעים הנרחבים הנדרשים לכך. ההרצאה תורמת להבנת הדרכים האפשריות לצמצום הטיית שיפוטיות ולחיזוק אמינות ההליך המשפטי בזירה הגלובלית.

הקשרים בין המציאות לריאליטי: פאראטקסטים, יחסי כוח ויצירת משמעות ב"האהבה היא עיוורת"

יערה כהן, האוניברסיטה העברית בירושלים

מחקר זה עוסק במשא ומתן על מציאות ואמת, בקשרים שבין תוכנית ריאליטי טלוויזיונית לבין הפארא-טקסטים הסובבים אותה במדיה החברתיים. תוך התמקדות בעונה 6 של "האהבה היא עיוורת", המחקר מנתח את פרקי העונה לצד 248 פוסטים מהטיקטוק ומהאינסטגרם. הניתוח מניב ארבעה דפוסי זרימה נרטיביים, המזהים על פי מקור היווצרותם, מסלולי התפוצה שלהם ואופן ההתייחסות אליהם בפרק האיחוד. מדפוסים אלה מתגבשים ארבעה ממדים של משא ומתן על מציאות: אמיתות (אימות קולקטיבי של עובדות ונכונות המידע), עמימות אסטרטגית (ניהול מניפולטיבי של מידע מצד ההפקה), אותנטיות (מידת ההתאמה בין הזהות הפנימית לבין האופן שבו היא מוצגת), ו"רילנס" (הבנייה מודעת ופרפורמטיבית של המציאות). הדפוסים השונים חושפים יחסי כוח, המעניקים לחלק מטענות האמת ערך ונראות גבוהים יותר מאחרות. המחקר מציע כלי מתודולוגי חדש המאפשר לעקוב אחר מערכת היחסים המורכבת בין יוצרים, משתתפים וקהל, ולבחון כיצד משמעויות מתגבשות ומשתנות במעבר בין פלטפורמות תקשורת שונות.

רבנים ויחסי ציבור

פרופ' (אמריטוס) יואל כהן, אוניברסיטת אריאל

סקר שנערך בידי המחבר בקרב 305 רבני ישראל, מכל הזרמים המרכזיים הן אורתודוכסים (חרדים או חרדים ומודרניים) והן לא-אורתודוכסים (רפורמים וקונסרבטיביים) הטילו ספק ביחסם של רבנים ליחסי ציבור. 9%-ו-27% מהרבנים אמרו שהתקשורת היא 'אמצעי טוב מאוד' או 'אמצעי טוב' בהתאמה להפצת דת. 17% נוספים אמרו זאת ב'מידה מסוימת'. רק 10%-ו-8% אמרו שזה נכון "במידה מועטה" או "ללא מידה" בהתאמה. כשנשאלו אם הדת לא צריכה להופיע בתקשורת, רבנים חלקו ברובם: 59% לא הסכימו לחלוטין. רק 5% הסכימו ו-2% "במידה רבה מאוד" או "במידה רבה". אך כשנשאלו כמה פעמים הם רואיינו או צוטטו במהלך שנים עשר החודשים הקודמים, 64% מהרבנים לא רואיינו או צוטטו אפילו פעם אחת; 14% פעם או פעמיים; 8%-10-7 פעמים. כשנשאלו אם הדת לא צריכה להופיע בתקשורת, רבנים חלקו ברובם: 59% לא הסכימו לחלוטין. רק 5% הסכימו ו-2% "במידה רבה מאוד" או "במידה רבה". אך כשנשאלו כמה פעמים הם רואיינו או צוטטו במהלך שנים עשר החודשים הקודמים, 64% מהרבנים לא רואיינו או צוטטו אפילו פעם אחת; 14% פעם או פעמיים; 8%-10-7 פעמים.

"אני במתח בין זהויות": השפעת החשיפה לרשתות החדשות הבין-לאומיות בשפה הערבית של צעירים ערביי ישראל על תפיסת זהותם הלאומית בזמן מלחמת "חרבות ברזל"

ד"ר ניסים כץ, המכללה האקדמית כנרת

מחקר זה עוסק בהשפעת החשיפה של צעירים ערביי ישראל לרשתות החדשות הבין-לאומיות בשפה הערבית על תפיסת זהותם הלאומית בזמן מלחמת "חרבות ברזל". לצורך בדיקת ההשפעה נבחרה הגישה האיכותנית. נערכו ראיונות עומק עם צעירים מהחברה הערבית מגיל 18 עד 30. נמצא כי התקשורת הבין-לאומית מהווה כלי משמעותי בחיזוק הזהות הערבית הרחבה ומגבירה את תחושת השייכות של המשתתפים לאומה הערבית הכלל עולמית. בנוסף, הפערים בין המסרים הבין-לאומיים לבין המציאות המקומית בזמן מלחמה עלולים ליצור תחושות ניכור וקונפליקט פנימי, שישפיעו על שילובם החברתי והפוליטי בחברה הישראלית. יתר על כן, המחקר מצא את חשיבותה של חשיבה ביקורתית במצבים של חשיפה למידע מרובה ומנוגד. החשיבה הביקורתית המפותחת כתוצאה מחשיפה זו יכולה לסייע בהבנה מעמיקה יותר של המציאות המורכבת ולהציע דרכי התמודדות עם המתחים הקיימים. המחקר מסיק כי החשיפה לתקשורת בין-לאומית בערבית משפיעה באופן משמעותי על זהותם הלאומית של ערבים אזרחי ישראל ועל חשיבתם הביקורתית במיוחד בזמן מלחמה.

ניתוח סנטימנט ברשתות חברתיות וגמישות הביקוש התיירותי במלחמת "חרבות ברזל" ערן כתר, המכללה האקדמית כנרת

ענף התיירות רגיש במיוחד להשפעה של אירועי משבר כגון מלחמות, אסונות טבע ומגפות, המעצבים את דפוסי הביקוש התיירותי. תוך הסתמכות על הספרות המחקרית העוסקת בחוסן ובמשברים, עולה השאלה כיצד תיירים משנים את דפוסי ההתנהגות שלהם בתגובה למשבר. באופן ממוקד, המחקר הנוכחי בוחן את הגמישות (Adaptive capacity) של הביקוש לתיירות יוצאת מישראל במהלך החודשים הראשונים של מלחמת "חרבות ברזל", תוך שימוש בניתוח סנטימנט ברשתות חברתיות כשיטת מחקר בלתי-מתערבת המאפשרת לנטר תחושות, העדפות, ודפוסי ביקוש של צרכנים אמיתיים. באמצעות בחינת של מעל ל-500 אינטראקציות בקבוצות פייסבוק ייעודיות לטיולים, המחקר מזהה שלושה דפוסים מרכזיים של גמישות בביקוש: שינויי העדפות בבחירת יעדי הביקור, הדגשת מדיניות ביטולים וגמישות בתכנון ושינוי המוטיבציות לנסיעה כתוצאה מהמציאות הביטחונית. המחקר מדגים את החשיבות של ניתוח שיח ברשתות חברתיות ככלי לניתוח שינויים במערך הביקוש, כיצד רשתות חברתיות מהוות מקור ייחודי להבנת העדפות של מטיילים בזמן משבר ומציעות כלי מרכזי לחקר תקשורת ותיירות בעידן הדיגיטלי.

מ"דיפ-פייק" ל"דיפ-טראסט": ניתוח ביקורתי של טכנולוגיות אימות ביומטרי קולי ד"ר הדר לוי-לנדסברג, אוניברסיטת תל אביב

אימות ביומטרי קולי (VBA) מוצג על ידי חברות טכנולוגיה כשיטה אמינה לאבטחת מידע ולהבטחת גישה נוחה לנתונים. עם זאת, בעידן הבינה המלאכותית היוצרת, פצחנים עושים שימוש בטכנולוגיות דיפ-פייק ובמדיה סינתטיים כדי להתחזות ללקוחות ולחדור לחשבונות פיננסיים. תופעה זו מאתגרת את תעשיית ה-VBA ודורשת ממנה לספק פתרונות חדשניים למניעת גניבת זהויות והונאה קולית. ההרצאה מנתחת את השיח של תעשיית ה-VBA באמצעות בחינת מסמכים לבנים, תכנים שיווקיים וראיונות במדיה במטרה להתחקות אחר רכיב ה"זהות" שבקול. ההרצאה בוחנת טכניקות ומודלים שונים של VBA, בהם "טביעת קול" (voiceprint) ו"זיהוי חיות" (liveness detection) שמטרתם אינה רק להשיב לשאלה "האם אתה האדם שאתה טוען שאתה?", אלא גם "האם אתה אדם אמיתי?" אטען כי חברות VBA רותמות רעיונות מסורתיים בנוגע לקול האנושי, הנתפס כקשור לזהות, לנוכחות ולאמת, על מנת לקדם פתרונות טכנולוגיים מבוססי בינה מלאכותית. פתרונות אלה אינם רק אמצעי אבטחה, אלא משתלבים בפרויקט מעקב טכנו-קפיטליסטי רחב יותר, התורם להעמקת הדאטיפיקציה של הקול.

”לפי הספר”: מודל לשרידות ספרי דפוס בעידן הדיגיטלי דוד לוי, המסלול האקדמי של המכללה למנהל והאוניברסיטה הפתוחה

הרצאה זו מציעה מודל מקיף להסברת הפופולריות המתמשכת של ספרי דפוס בשלושה תחומים שבהם קיימות להם חלופות דיגיטליות: רכישת השכלה, פנאי ודת. אף שקיימות עדויות רבות, הן בשיח החברתי והן במחקר האקדמי, לנוכחותם המתמשכת של ספרי דפוס, עד כה לא פותח מודל תאורטי כולל המאגד ממצאים אלו. ההרצאה מציעה מודל כזה, הנשען על תיאוריית הזמינויות הטכנולוגיות (Technological Affordances Theory) ועל גישת אקולוגיית המדיה (Media Ecology). התשתית המחקרית מבוססת על ניתוח-על של ספרות אקדמית ונתוני מחקר הנוגעים להיבטים שונים של השימוש בספרי דפוס ובחלופותיהם הדיגיטליות. ניתוח זה חושף שני ממדים מרכזיים העומדים בבסיס ההעדפה לספרי דפוס בז'אנרים השונים: יציבות חומרית של עותק הספר ובידולו מאובייקטים אחרים. בהתאם למסגרת התאורטית, תכונות אלו מניבות מגוון תוצרים הנבדלים זה מזה הן בסוג המשמעות שהם נושאים (פרגמטית או סמלית) והן בהקשרי המפגש עימם (אישיים או מוסדיים). בהתאם לגישת אקולוגיית המדיה, אטען כי ניתן להסביר את שרידותם של תוצרים אלו באמצעות שרידותם של נורמות ומוסדות שהתפתחו לאורך השנים סביבם.

האישי הוא קווי-פוליטי: ממים של נשות חיילי מילואים במלחמת ”חרבות ברזל”
ד”ר הילה לוינשטיין, אוניברסיטת אריאל; ד”ר אלי פרידמן, המכללה האקדמית אשקלון; ד”ר חננאל רוזנברג, אוניברסיטת אריאל

מחקר זה בוחן את השימוש בממים כאמצעי ביטוי פוליטי-אישי בקרב נשות מילואים בחדשים הראשונים של מלחמת ”חרבות ברזל”. באמצעות ניתוח ממים שנוצרו בקבוצת פייסבוק ייעודית, המחקר מציג את מושג ה”ממים קווי-פוליטיים”, אמצעי ביטוי המתווך בין ביקורת חברתית לבין הימנעות מעימות ישיר עם מוקדי כוח ממסדיים. הממים מבטאים ביקורת בארבעה מעגלים: המעגל האינטימי (כלפי בני הזוג), המעגל החברתי המידי (חברים ומשפחה), המסגרת המוסדית (צבא וממשלה), והשיח החברתי הרחב (ציפיות חברתיות ותפקידי מגדר). בסביבה אידיאולוגית מוגבלת המדגישה לכידות לאומית ותמיכה במאמץ המלחמתי, ממים אלה מאפשרים לנהל זהות מורכבת: הזדהות עם הערכים הקולקטיביים תוך הבעת תסכול מהשלכותיהם האישיות. בניגוד למחקרים קודמים שראו בממים כלי פוליטי חתרני או אמצעי לדה-פוליטיזציה, המחקר חושף מרחב ביניים המאפשר ביטוי עקיף של מחאה. האופן בו ממים אלו משמשים להבעת תסכול וביקורת מבלי לערער על הנרטיב הלאומי הדומיננטי מרחיב את הבנתנו לגבי התפקיד של הומור דיגיטלי בתיווך זהויות וביקורת חברתית בסביבות פוליטיות מוגבלות.

בולים כערוץ תעמולה: חמאס והשימוש בבולים במאבק נגד ישראל

פרופ' יחיאל לימור, אוניברסיטת בר-אילן; וד"ר עידו זלקוביץ, המכללה האקדמית עמק יזרעאל

השימוש בבולי דואר ככלי תעמולה מוכר זה שנים רבות ברחבי העולם, ותנועת החמאס, שהשתלטה על רצועת עזה, אימצה כלי זה כחלק ממאמצייה לגיבוש זהות מדינתית ונרטיב פלסטיני ייחודי. בין 2009 ל-2019 הנפיקה חמאס 148 בולים, וזאת במקביל לבולים שהונפקו על ידי הרשות הפלסטינית ברמאללה. בולי החמאס נועדו לשימוש אך ורק בתוככי רצועת עזה, שכן לא הוכרו על ידי ארגון הדואר הבין-לאומי. ניתוח תוכן מעלה כי כמחצית מבולי החמאס היו אמצעי להפצת מסרים אנטי-ישראליים באמצעות סמלים חזותיים כמו מפת "פלסטין הגדולה", דימויים של שהידים, קרבות ומסגד אל-אקצא. בהרצאה נבחן כיצד תנועת החמאס רתמה את הבולים ככלי תעמולתי לקידום מאבקה המזוין ולחיזוק זהותה הדתית-לאומית. נבחן בראייה השוואתית את בולי חמאס ואת בולי הרשות הפלסטינית, במאפיינים האידיאולוגיים של עיצוב הבולים, במאפייניהם הייחודיים ככלי תקשורת ובהשפעתם על תודעת הציבור הפלסטיני. כמו כן, נעמוד על הגורמים להפסקת הנפקתם ב-2019 והשלכותיה על עתיד התעמולה החמאסית.

שיח מטא-עיתונאי בנקודות המכירה הדיגיטלית: בחינת הצעות הערך של העיתונאות

האמריקאית העכשווית

ד"ר ניב מור, אוניברסיטת חיפה

על רקע המשבר הכלכלי המתמשך בענף העיתונות, ארגוני חדשות מאמצים יותר ויותר מודלים של הכנסות מבוססי-קהל, כגון מנויים דיגיטליים ותרומות, במטרה להבטיח את המשך פעילותם. מחקר זה בוחן כיצד ארגוני חדשות אמריקאיים - מסחריים ובלתי-מסחריים כאחד - מנסחים את הצעות הערך שלהם בפניות לציבור, וזאת במטרה להעמיק את ההבנה בדבר האסטרטגיות הכלכליות המשתנות של העיתונאות והשפעתן על מעורבות הקהל. באמצעות ניתוח טקסט חישובי, נותח מדגם של 122 פניות. ממצאי המחקר מצביעים על שני אשכולות מרכזיים: האשכול האינסטרומנטלי, הכולל ארגוני חדשות מסחריים המבוססים על חומות תשלום, אשר מדגישים בלעדיות, התאמה אישית ופנייה צרכנית; והאשכול הקהילתי, הכולל גופים בלתי-מסחריים וכמה ארגונים דיגיטליים עצמאיים, אשר מציגים את העיתונאות כטובת הציבור תוך הדגשת ערכים של קהילה ומעורבות אזרחית. על אף ההבדלים בין המודלים, שני האשכולות משלבים רכיבים של פנייה צרכנית ונורמטיבית. ממצאי המחקר מספקים תובנות חדשות בנוגע ליחסים המשתנים בין ארגוני החדשות לקהליהם ולהשלכותיהם על קיימות העיתונאות בעידן הדיגיטלי.

להתמקח על מחר: כיצד משמש שיח פוליטי מוכוון-עתיד להבניה, חיזוק ומוביליזציה של זהויות חברתיות

אביב מור, האוניברסיטה העברית בירושלים

לתפישת העבר המשותף תפקיד מפתח ביצירה ובחיזוק של זהויות קולקטיביות. עם זאת, בעוד עבודות קודמות התמקדו בחשיבות של שיח מוכוון-עבר בגיבוש הזהות המשותפת של הקבוצה (למשל, דרך ההבניה של זיכרון קולקטיבי ונרטיבים היסטוריים), תפקיד העתיד הקולקטיבי המדומיין זכה להתייחסות מחקרית ראשונית בלבד. המחקר הנוכחי מציע תשתית להבנת תפקידו של שיח פוליטי מוכוון-עתיד בהבניה, חיזוק ומוביליזציה של זהויות קולקטיביות. המחקר מתמקד בשיח סביב סוגיית ההפלות האמריקנית, בדגש על שני משאלי-עם שנערכו בנושא בשתי מדינות מפתח (2022), ומשלב כלים שונים לחקר השיח כדי לנתח קורפוס מגוון של חומרי קמפיין. המחקר מזהה שלוש אסטרטגיות רטוריות עיקריות: (1) העתיד כאיום לזהות הקבוצתית, (2) העתיד כהמשך ישיר לעבר המשותף המאשרר ערכים משותפים וזהות משותפת, ו-(3) העתיד כהזדמנות להתלכדות ולהעצמת הזהות הקבוצתית. כמו כן, הממצאים מגלים דמיון מפתיע באסטרטגיות השיח שאימצו שחקנים פוליטיים בעלי עמדות מנוגדות במטרה להניע את ציבוריהם לפעולה פוליטית. בכך, המחקר מציע הצעה לשיח סביב סוגיית ליבה ב"מלחמת התרבות" האמריקנית, לצד פיתוח טיפולוגיה חדשה למחקרים עתידיים בתקשורת פוליטית.

מפה קוגניטיבית של נפגעות עבירות מין ביחס לתפקיד הרשתות החברתיות כאמצעי לעשיית צדק בעבירות מין

הילה נדב כרמל, אוניברסיטת אריאל; פרופ' אזי לב-און, אוניברסיטת אריאל

ההרצאה עוסקת בתפקידן של רשתות חברתיות כמנגנון אלטרנטיבי להשגת צדק עבור נפגעות תקיפה מינית תוך השוואה לתהליכים פורמליים במערכת המשפט. באמצעות ראיונות עומק עם 15 נפגעות פותחה מפת קוגניטיבית, המשקפת את תהליכי קבלת ההחלטות שלהן היכן לדווח על הפגיעה במערכת הצדק הממסדית או ברשת החברתית. הממצאים מצביעים על העדפה לדיווח ברשת החברתית. מניתוח השאלונים עלו ארבע תמות מרכזיות: הראשונה נוגעת לקיומו של צדק תקשורתי אוטונומי שאינו תלוי בפנייה למערכת הצדק הממסדית. התמה השנייה נוגעת לתפיסות הצדק השונות וממנה עולה כי לתקשורת חשיבות רבה בתור זירה לעשיית צדק, לעיתים אף יותר מהזירה הממסדית וזאת מכיוון שגם בהיבט התהליכי וגם בהיבט התוצאתי, המרואיינות האמינו שהתקשורת היא זירה טובה יותר לעשיית צדק. מן התמה השלישית עולה כי הסיבה בגינה הנפגעות פונות לתקשורת היא דרך ניהול התהליך ולא התוצאה ובעיקר כדי להשמיע את קולן. בתמה הרביעית נמצא כי עבור הנפגעות עקרונות הצדק התהליכי אינם הומוגניים בחשיבותם ועקרונות הקול והכבוד מהווים עקרונות על.

טראומה, מדיה וזיכרון: פרקטיקות לאיסוף עדויות ומפעלי התיעוד של שבעה באוקטובר ד"ר רוני מיקל-אריאלי, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב; פרופ' ג'קי פלדמן, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

עדויות של ניצולים מאירועים טראומטיים הפכו לרכיב מרכזי בזיכרון קולקטיבי, פיוס לאומי ומאבקים ציבוריים. הן מנציחות את המתים, מספקות תמיכה תרפויטית, מחזקות סולידריות חברתית ותורמות להיסטוריה. מאז שנות השמונים, עדויות וידאו של ניצולי שואה עיצבו את הזיכרון היהודי והישראלי, תוך שימוש במדיה חזותיים שהוביל ל"פיצוץ הזיכרון". אירועי שבעה באוקטובר יצרו גל יוזמות תיעוד אחריות ומוסדיות, ביניהן פרויקט "עדות 710", אוסף קרן שואה (USC Shoah Foundation) ו-"Survived to Tell" של Israel-Is. פרויקטים אלה, בהשראת תיעוד השואה, משתפים פעולה עם מוסדות זיכרון ומשמשים למטרות חנוכיות, חברתיות ופוליטיות. בהרצאה נבחן כיצד מתודולוגיות מהשואה משפיעות על תיעוד השבעה באוקטובר, אילו תפקידים ממלאות העדויות וכיצד התיעוד המיידי והסמוך לאירועים מעצב את אופיין, משמעותן והשפעתן על הנרטיב הקולקטיבי.

הקשבה ואמון דליברטיבי בהקשרים סוציו-פוליטיים שונים

ד"ר עידית מנוסביץ, המכללה האקדמית כנרת; ד"ר אלי פרידמן, המכללה האקדמית אשקלון; ד"ר אפרת דסקל, המכללה האקדמית כנרת; ד"ר חיים חגי, המכללה האקדמית כנרת

בעשורים האחרונים גובר העניין בפרקטיקות המיישמות את תפיסת הדמוקרטיה הדליברטיבית, המדגישה את חשיבותם של תהליכי דיון ציבורי מובנה כמרכיב בלתי נפרד מתהליכי עיצוב מדיניות וקבלת החלטות. מחקרים מלמדים כי תהליכי דליברציה מהווים אמצעי יעיל להפחתת קיטוב פוליטי ורגשי, ולחיזוק מנעד רחב של עמדות והתנהגויות פוליטיות החיוניות לחברות דמוקרטיות. מרכיב מרכזי בהצלחתן של פרקטיקות דליברטיביות הוא אמון דליברטיבי, כלומר אמון בתהליכי דיון ציבוריים כאמצעי ליישוב מחלוקות ציבוריות. ספרות המחקר הקיימת מציעה את המושג, אך חסרה המשגה תיאורטית והגדרה אמפירית מדידה שלו. המחקר הנוכחי נותן מענה ללקונה בשלוש דרכים: (1) המשגה תיאורטית מפורטת לאמון דליברטיבי והמשגה של מושג חדש, משלים, אמון בהקשבה דליברטיבית; (2) אופרציונליזציה מפורטת ומתוקפת לשני המושגים; ו-(3) ממצאים אמפיריים מסקר מקוון של מדגם מייצג של האוכלוסייה הישראלית (N=1000) בנוגע לרמות אמון דליברטיבי ואמון בהקשבה דליברטיבית בקרב הציבור הישראלי ומשתנים שיכולים לנבא הבדלים ברמות האמון.

שואה, נקמה ותקומה בסיקור אירועי 7 באוקטובר 2023 בעיתונות הישראלית פרופ' הלל נוסק, המכללה האקדמית כנרת

ניתוח המקום של אזכור השואה, הנקמה והתקומה בסיקור התקשורת שלמלחמות ואירועי טרור בולטים בישראל יכול ללמד על התפקיד של אזכור השואה ביצירת הלכידות, חיזוק כוח העמידה וההבטחה לנקמה ותקומה של החברה הישראלית, הבטחה המבטאת גם את הביטחון שהשואה לא תחזור בשל קיומה של מדינת ישראל וכוחו של צה"ל. על רקע זה השאלה לגבי אירועי השבעה באוקטובר היא: האם האזכור של השואה בסיקור אירועי השבעה באוקטובר ממסגר את הסיפור באופן שמקדם את הלכידות החברתית כבעבר או שהוא ממסגר את משמעות האירועים באופן שונה? ניתוח תוכן איכותני המתבסס על ניתוח סמיוטי של הסיקור מעלה כי רק בסוף השבוע הראשון שלאחר הטבח (13.10.23) נעשית ההשוואה בין המחבלים לנאצים, מובעת האכזבה מצה"ל שלא בא להציל בזמן ומוטיב הנקמה עולה ביחס לתקיפות חיל האוויר בעזה. השואה או אירועים המזכירים את השואה מוזכרים בהיסוס, והשימוש בהגדרת פוגרום מבוסס יותר, לפחות בימים הראשונים. ניתוח הסיקור בשני זמנים רלוונטיים נוספים: יום השואה העוקב ויום השנה לאירועי ה-7 באוקטובר, מציע הבחנה בין השואה ל-7 באוקטובר, מדגיש את שיח הנקמה ועדיין לא מחזק את שיח התקומה.

אסור, מותר, חובה להשוות: שיח השואה ברשת X בין מחאה למלחמה
פרופ' מוטי נייגר, אוניברסיטת בר-אילן; פרופ' ענת בן-דוד, האוניברסיטה הפתוחה; פרופ' אורן מאירס, אוניברסיטת חיפה

המחקר בוחן את האופנים בהם בא לידי ביטוי שיח השואה ברשת החברתית X בתקופת מאה הימים הראשונים למחאה נגד הרפורמה המשפטית (4/1-14/4/23) ובתקופת מאה הימים הראשונים למלחמה (7/10/23-14/1/24). באמצעות שילוב בין שיטות מחקר חישוביות ואיכותניות, המחקר כרה וניתח 4,673 ציוצים מקוריים ותגובות מרשת X מתקופת המחאה ו-4,348 ציוצים מקוריים ותגובות מתקופת המלחמה. הממצאים מצביעים על האופן שבו נטוע שיח השואה כתבנית עומק וכ"רעש לבן", תדר קבוע בתרבות הישראלית. בנוסף, בחן המאמר את מוגבלות שיח השואה, אותה אנו מכנים "היוריסטיקה של הטראומה". השימוש בשואה בלט לאורך שתי התקופות, אך היו ימים ששיח זה נסק, כשחלק מאירועי השיא בהם הוזכרו מונחי השואה התאפיינו בקשר ישיר לשואה (לדוגמה, שגריר ישראל עונד טלאי צהוב לאחר השבעה באוקטובר) וחלקם נטולי קשר ישיר (אשת ראש הממשלה במספרה כאנה פרנק בעליית הגג). השואה, ששימשה כתבנית פרשנית משמעותית בתקופת המחאה, הפכה לתבנית פרשנית מחייבת במהלך המלחמה תוך שנוצרו ברשתות ניאולוגיזמים כמו "שואת העוטף" והתעמם הממד האירוני, שהיה חלק משיח הרשת טרום המלחמה.

רצונם של אזרחי ישראל הערבים להשתלב בחברה הישראלית: תפקידה של ההפצה הנתפסת של שנאה על ידי אמצעי התקשורת

ד"ר נוהאד עלי, המכללה האקדמית גליל מערבי ומוסד שמואל נאמן למחקר מדיניות לאומית; ד"ר דניס רוזנברג, האוניברסיטה העברית בירושלים

מטרתו של מחקר זה הייתה להראות האם תפיסה של הפצת השנאה על ידי אמצעי תקשורת קשורה לרצונם של אזרחים בני המיעוט האתני להשתלב בחברה הרחבה של מדינת מגוריהם. תיאוריית הבניית המציאות של גרבנר שימשה מסגרת תיאורטית להבנת התופעה. הנתונים עבור המחקר הגיעו מסקר "לא שוברים את הכלים", שנערך בשנת 2021 בישראל בקרב האזרחים היהודים והערבים. הניתוח התבצע באמצעות מודלים של רגרסיה לינארית על המדגם, שכלל את תשובותיהם של 697 אזרחים ערבים. הממצאים הראו כי הרצון להשתלבות פוליטית היה הגבוה מבין שלושת סוגי ההשתלבות שנחקרו, כאשר הבאים אחריו היו רצון להשתלבות אינדיווידואלית והרצון להשתלבות קולקטיבית. תפיסת הפצת השנאה על ידי אמצעי התקשורת היהודיים הייתה ניכרת. ממצאי ניתוח הרגרסיה חשפו קשר שלילי בין תפיסת הפצת השנאה על ידי אמצעי התקשורת לבין הרצון להשתלבות פוליטית. לעומת זאת, נמצא קשר חיובי בין תפיסה זו לבין הרצון להשתלבות אינדיווידואלית. לא נמצא קשר בין תפיסה זו לבין הרצון להשתלבות קולקטיבית. ממצאי המחקר מציעים כי תפיסת השנאה המופצת על ידי אמצעי התקשורת כלפי בני המיעוט האתני מעצבת את רצונם להשתלב בחברה, אולם בדרכים שונות, כתלות באופי ההשתלבות.

"האישי הוא פוליטי והפוליטי הוא אישי, ואת חיילת במהפכה": ניתוח שיח על הפלות יזומות

בישראל

לירן פרץ, אוניברסיטת חיפה

הזכות להפלה נחשבת לסוגייה פוליטית מרכזית, העומדת במרכז מאבקים לשוויון מגדרי ולזכותן של נשים על גופן. בישראל נאסרו ההפלות בחוק לאורך שנים ארוכות, וגם כיום ביצוע הפלה מותנה באישור ועדה מוסמכת ובכפוף לרשימת קריטריונים. אולם, נשים נשואות, שנותרו ללא קריטריון המאפשר להן לקבל אישור מהועדה, נאלצו לפתח פרקטיקה של אמירת שקרים בפני הוועדות להפסקת היריון, מה שעלול לסכן את עתידן, בעוד שהפרקטיקה הפכה לנורמה מקובלת בחברה. במחקר הנוכחי נותח שיח ציבורי על הפלות יזומות בישראל במגוון זירות תקשורתיות, ביניהן: כתבות עיתונאיות, שיח רפואי, מדריכים לנערות, פודקאסטים ושיח של ארגונים המתנגדים או תומכים בזכות להפלה. במחקר נמצאו שלוש אסטרטגיות שיחניות, שבהן עשו שימוש גורמים פמיניסטיים-ליברליים וגורמים שמרניים לצורך הבניית תפיסות וקידום אידיאולוגיות מנוגדות סביב הנושא, ביניהן: שימוש בכינויי גוף, שימוש במטאפורות ושימוש במטא-שיח המתייחס לציפייה החברתית מנשים לשקר בפני הוועדות, תוך מסגורה כביטוי לפגיעה בנשים – מהזווית הפמיניסטית, או כביטוי לפגיעה בעובר – מהזווית השמרנית. ממצאי המחקר מאירים סוגיות מגדריות, דתיות ותרבותיות רחבות, ומבטאים שינויים שחלו במאבקים של גורמים פמיניסטיים-ליברליים וגורמים שמרניים בחברה הישראלית סביב סוגיית ההפלות.

מודל החוסן הדיגיטלי של בני נוער: בהירות מושג העצמי, ייצוג עצמי במדיה החברתיים וחוסן דיגיטלי

פרופ' קרן צור איל, אוניברסיטת רייכמן; ד"ר עפרית קול, אוניברסיטת אריאל; פרופ' טלי תאני-הררי, המרכז האקדמי פרס

ההרצאה מציגה מודל של חוסן דיגיטלי של בני נוער (Youth Digital Resilience Model - YDR), כגישה חדשנית לשילוב בין בהירות המושג העצמי (Self-Concept Clarity), ייצוג עצמי במדיה החברתיים (Social Media Self-Presentation) וחוסן דיגיטלי תוך התמקדות במעגלים החברתיים של בני הנוער – משפחה וחברים – ובשלבי התפתחותם הייחודיים. המודל מציע שייצוג עצמי עקבי המבוסס על בהירות מושג עצמי גבוהה עשוי לחזק את החוסן הדיגיטלי של בני הנוער בכך שהוא מאפשר להם להישאר אותנטיים ולשלוט בנרטיב הדיגיטלי שלהם, במיוחד בעידן רווי אתגרים חברתיים. מודל החוסן הדיגיטלי של בני נוער הינו חדשני ביחס למודלים קיימים בכך שהוא שם את הדגש על קהלים צעירים, על הפעילויות המקוונות החשובות להם ועל התפתחותם האישית. יתר על כן, המודל בונה ומרחיב את המיקוד בגורמים מקדימים פנימיים וחיזוניים על ידי התחשבות בהקשרים ספציפיים הרלבנטיים לבני נוער, כולל הורים, חברים ומושג העצמי. המודל מרחיב את גבולות תיאורית הייצוג העצמי של גופמן למדיה החברתיים ומציע כלים תאורטיים ופרקטיים להבנת החוסן הדיגיטלי של בני נוער.

נקודות מבט על פרסום כתגובה למשברים לאומיים: שינויים בהוצאות לפרסום ועמדות צרכנים כלפי פרסומות ומותגים בחודש הראשון למלחמת "חרבות ברזל"

ד"ר דורית צימנד-שיינר, אוניברסיטת אריאל; ד"ר עפרית קול, אוניברסיטת אריאל; איתי אולניק, מכון שילוב; פרופ' שלום לוי, אוניברסיטת אריאל

פרסום תגובתי למשברים לאומיים (Response Advertising to National Crises) עוסק במצבי חירום שאינם בשליטת הארגון, כגון מלחמות, מגפות, משברים כלכליים ואסונות טבע. למרות התקדמות המחקר בתחום, קיימים פערים בנוגע לאופן שבו מלחמה משפיעה על דפוסי ההוצאה לפרסום ועל עמדות צרכנים כלפי פרסומות. נדרשת הבנה טובה יותר של האופן שבו מלחמות משפיעות על היחס בין עמדות הצרכנים כלפי פרסומות לבין עמדות כלפי המותגים, במיוחד בהקשר של פרסומות בטלוויזיה. המחקר הנוכחי בחן את השפעת מלחמת "חרבות ברזל" על אסטרטגיות פרסום בטלוויזיה ואת עמדות צרכנים כלפי פרסומות ומותגים, וזאת בהשוואה לתקופת שגרה. ממצאי המחקר מצביעים על ירידה של 35% בהוצאות פרסום בטלוויזיה במהלך השבועות הראשונים למלחמה בהשוואה לשנה הקודמת. נמצא כי במהלך המלחמה הפרסומות היו יותר אינפורמטיביות וכללו מסרים אלטרואיסטיים, לעומת מסרים הכוללים תועלת אישית ופניית מסר קריאטיבית טרנספורמטיבית בתקופת שגרה. במחקר הכמותי השתתפו 640 נבדקים והממצאים הראו באופן מובהק שבתקופת המלחמה הפרסומות נתפסו כמרגשות ואמינות יותר והמותגים נתפסו כאמינים יותר בהשוואה לתקופת שגרה. הממצאים תומכים במודל התיווך הכפול, שמצביע על השפעת עמדות חיוביות כלפי פרסומות על עמדות הצרכנים כלפי המותגים.

”איך בדיוק לא תיתן להם להרוס את הדמוקרטיה?”: אופני הזיהוי והערכות של בוחרים כלפי הבטחות פוליטיות מטעם נציגי ציבור בפייסבוק אביטל צליק, האוניברסיטה העברית בירושלים

הבטחות פוליטיות מהוות חלק משמעותי בכינון היחסים שבין נציגי ציבור לבוחריהם. בעוד שהאופנים בהם נציגי ציבור מבטיחים הבטחות נחקרו רבות, בשנים האחרונות התפתח המחקר הנוגע לאופנים שבהם הבוחרים מזהים הבטחות ומעריכים אותן. מחקרים אלו מציעים שבוחרים מגדירים הבטחות באופן רחב יותר מהמוכר בספרות, ועשויים להכיר בהבטחות הטומנות רמות משתנות של מחויבות בפלטפורמות ובזמנים שונים. מטרת מחקר זה ללמוד על אופני הזיהוי והערכה של הבטחות על-ידי בוחרים דרך הרשת החברתית פייסבוק. דרך פייסבוק הבטחות והערכותיהן ניתנות לבחינה משותפת. ניתוח תוכן כמותני ואיכותני של 188 הבטחות של נציגים ישראליים ו-8,148 תגובות משתמשים מגלה שככל שהבטחות טומנות בחובן רמת מחויבות גבוהה יותר וכן ככל שההבטחה עוסקת בנושא מרכזי יותר על סדר היום (למשל, הרפורמה המשפטית), כך הבוחרים ייטו לזהות הבטחות אלו. בנוסף, הבטחות של חברי קואליציה בולטות יותר בקרב הבוחרים וכן מוערכות באופן חיובי יותר. המחקר מבקש לתרום לתחומי המחקר של הבטחות פוליטיות, מדיה חברתיים וייצוג פוליטי.

מנגנון הזליגה משיח בקהילה המקוונת אל אקטיביזם במרחב הפיזי בקרב נשים פמיניסטיות דתיות בישראל

ד"ר רונית קב, אוניברסיטת בר-אילן

זירת הרשתות החברתיות באינטרנט מסמנת תפנית בפעילותן של נשים פמיניסטיות דתיות המתמודדות עם אי השוויון המגדרי בעולמן הדתי, ומקדמות את מעמדן באמצעות קהילות מקוונות בפייסבוק. ההרצאה מציגה את עיקר ממצאי המחקר הכמותני, אשר התבצע בקרב חברות קבוצת פייסבוק פמיניסטית דתית בישראל. בקבוצת זו הנשים מאתגרות את הסמכות הדתית באמצעות שיח פנימי במישורים שונים: למדנות, תפילה, נישואים וגירושים, מיניות, הנהגה ועוד. המחקר בדק את עמדות הגולשות ביחס לסוגיות פמיניסטיות דתיות וכן מהן הפרקטיקות הדתיות השוויוניות שהן מקדמות אופליין. באמצעות סטטיסטיקה היסקית, המחקר בחן אם מרכיב הזהות הוא המשתנה המתווך שמחולל זליגה מהשיח באונליין לקידום אורח חיים שוויוני באופליין. במודל רגרסיה היררכית ליניארית, נראה כי הערך המוסף של הקהילה המקוונת הוא בפיתוח זהות קולקטיבית המעצבת זהות נשית פמיניסטית דתית, שמחוללת את הפעלנות היוזמת (agency) של חברות קבוצות הפייסבוק בשטח מול קהילתן השמרנית באזור מגוריהן. בהרצאה זו יוצג מודל נתיבים SEM, המסביר את מנגנון הזליגה מהאונליין לאופליין בהתאם להשערות המאוששות. מחקר זה מראה כי ייחודו של הסייבר-אקטיביזם בקרב תנועה חברתית-דתית הוא בהבניית תרבות מחוץ לגבולותיה הווירטואליים בקרב קהילות פיזיות מעורבות מגדרית בציבור הדתי.

חשיפה למידע כוזב, תפיסות כלפיו ודפוסי צריכת חדשות בקרב הציבור הישראלי ד"ר ענבל קליין-אברהם, טכניון – מכון טכנולוגי לישראל; הדר להב, אוניברסיטת בר-אילן

כשנה לאחר פרוץ מלחמת "חרבות ברזל" ועל רקע ההישנות הרבה של מידע שגוי ומטעה בנושא המלחמה, מחקר זה ביקש לבחון את היקף החשיפה המדווח של הציבור הישראלי למידע שגוי, את אסטרטגיות הערכת המידע שהוא מפעיל ואת מידת האמון שהוא נותן במקורות מידע שונים. בספטמבר 2024 ערכנו סקר מקוון בקרב 1,005 משתתפים (805 יהודים ו-200 ערבים), המהווים מדגם מייצג של אוכלוסיית משתמשי האינטרנט הבוגרים בישראל לפי מגדר, גיל והשכלה. הממצאים מראים, בין השאר, כי בעוד מרבית המשתתפים (74%) חושבים שכיום קשה יותר להעריך את אמינות החדשות, למעלה ממחצית מהמדגם (56%) סבור כי הוא מסוגל לזהות מידע כוזב. עוד ניכר כי התדירות המדווחת של חשיפה למידע שגוי בחדשות גבוהה במיוחד בנושאי פוליטיקה (55%), מלחמות וסכסוכים (37%) וצבא וביטחון (37%), כאשר רמת החשיפה המדווחת אינה מוסברת באמצעות נטייה פוליטית. לפיכך, על רקע האקלים התקשורתי בישראל כיום וריבוי המופעים של מידע שגוי בנושא המלחמה, הממצאים מציינים תמונה מדאיגה באשר לאיכות הנתפסת של מידע, המגיע לציבור בנושאי פוליטיקה וביטחון וכן מעלים את השאלה האם לציבור הישראלי ביטחון יתר ביכולתו לזהות מידע שגוי.

כיצד אנשים משתמשים במידע שיצרה בינה מלאכותית בעת קבלת החלטות בנושא בריאותי יום-יומי

ד"ר ענבל קליין-אברהם, טכניון – מכון טכנולוגי לישראל; אילת ברעם צברי, טכניון – מכון טכנולוגי לישראל

מחקר זה בוחן כיצד ישראלים מעריכים את אמינות המידע שיצרה בינה מלאכותית וכיצד הם משתמשים במידע זה בעת קבלת החלטות בנושא בריאותי יום-יומי. סקר מקוון שנערך באוקטובר-נובמבר 2024 בקרב מדגם מייצג בן 800 משיבים שילב משימת ביצוע, במסגרתה המשיבים התבקשו לסייע לחברה המתלבטת אם דיאטת מיצים לניקוי רעלים תהיה בטוחה ותועיל לבריאותה. המשיבים התבקשו לגבש המלצה פעמיים, לפני ואחרי חשיפה לשתי תשובות שחוללו כלי בינה מלאכותית יוצרת (generative AI, להלן במ"י). הרכב התשובות גילם ארבעה תנאים: (1) שתי התשובות הלמו דעת מומחים בתחום (להימנע מדיאטת מיצים ולהתייעץ עם מומחה), (2) שתי התשובות נגדו דעת מומחים בתחום, (3) תשובה אחת הלמה והשנייה, הכוללת מקורות, נגדה דעת מומחים ו-4) תשובה אחת נגדה והשנייה, הכוללת מקורות, הלמה דעת מומחים. הממצאים מראים כי חל שינוי מובהק בהמלצות המשיבים לאחר החשיפה למידע שיצרו כלי הבמ"י, בעיקר בקרב משיבים שנחשפו לתשובות במ"י הנוגדות זו את זו (תנאים 3 ו-4). בנוסף, הממצאים מציעים כי הערכת אמינות המידע שיצרו כלי במ"י מתבססת בראש ובראשונה על הערכת התוכן ולא על הערכת מקור המידע או הצלבת מקורות, הנוחים יותר לביצוע.

מסגור ועיצוב הנרטיב של גלות קפריסין (1946-1949) בעיתונות הישראלית איילת קליין כהן, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

הרצאה זו מבקשת לבחון את האופן שבו העיתונות הישראלית השתתפה ועודנה משתתפת בעיצוב נרטיבים של פרק בזיכרון הקולקטיבי הישראלי שזוכה לתשומת לב יחסית מועטה במחקר האקדמי, בתקשורת ובפלטפורמות זיכרון שונות: תפיסתם של מעפילים בדרכם לארץ ישראל, הגלייתם למחנות מעצר בקפריסין וחייהם במחנות עד לשחרורם בין השנים 1946-1949. בעוד שהיבטים מסוימים של ההעפלה, כמו מאבק מעפילים בבריטים בשעה שהספינות נתפסו, מדוברים למדי, 'גלות קפריסין' (כפי שהיא מכונה בפי המעפילים וכן במחקרים היסטוריים) וחייהם של המעפילים במחנות המעצר מדוברים פחות. אבקש להתמקד בממצאים העולים מניתוח כתבות שפורסמו בין 1946 ל-1949 בהארץ וידיעות אחרונות בשיטת ניתוח תוכן פרשני-תמטי תוך התייחסות למרכיבים מתיאוריית המסגור. ניתוח כתבות שפורסמו בעת התרחשותם של אירועים רבי-משמעות, בתקופה מכוננת בחייהן של חברה ואומה, מאפשר הבנה של הלך הרוח באותם ימים ושל ההקשר החברתי-תרבותי-פוליטי, שבו התעצבו נרטיבים ובו פעלה העיתונות כמי שיוצרת 'טיוטה ראשונה של זיכרון', כדבריה של גרדה-הנסן בפרפרזה על אמירתו הידועה של פיליפ גרהאם. בנוסף, מתוך ההבדלים בגרסאות העיתונאיות השונות ניתן ללמוד על תהליכים הקשורים בעיצוב זיכרון, על השתתפות התקשורת בהם ועל התפקידים שהיא נוטלת וממלאת בהקשר לכינון זיכרון משותף.

נרטיבים רומנטיים ומיניים: ניתוח פרפורמנס בראיונות עם תרמילאיות סולו להודו כרמית רוזן אבן זוהר, אוניברסיטת בר-אילן

המחקר מציב במרכזו פרפורמנס של סיפורי טיול להודו של תרמילאיות סולו ישראליות כסיפורים מגדריים, ובוחן אירועי ראיונות עם 24 תרמילאיות שטיילו סולו בהודו. זאת במסגרת מחקר דוקטורט המבקש לשפוך אור על פרפורמנס ושיח של צעירות. טיול הסולו עולה מסיפורי המרואיינות כמסגרת המשמשת עבורן להצגת סיפורים של טרנספורמציה וצמיחה בהתנהלותן במערכות יחסים רומנטיות ומיניות, רכישת מכובדות, הון תרבותי ומיני. מרחב הטיול התרמילאי מתואר כפותח את הזמינויות לרצות, לפנטז ואף להגשים תסריטים חדשים. זאת מתוקף השתייכותן של תרמילאיות הסולו לקהילה קונקרטי ונרטיבית גלובאלית. העבודה בוחנת תסריטי מפתח אשר עלו בראיונות, והמגיבים ל"עלילת הנישואין": (1) תסריט שמרני קונפורמי; (2) תסריט התנזרות וסרבנות; (3) תסריט היפר-מיני; (4) תסריט המורד בסטיגמות מגדריות ומתייחס גם ליחסים לסביים. נמצא, כי קווים בנרטיבים אלה התמזגו עם פיתוח והצגה של זהות ניאו-ליברלית, אך לעתים פרפורמנס של בחירה ומימוש עצמי התגלה כגרסת כיסוי של תסריט רומנטי ומיני בעל אופי דכאני.

בינה מלאכותית יוצרת כשחקנית בהסברה לאומית במלחמת "חרבות ברזל" ד"ר אסנת רוט-כהן, אוניברסיטת אריאל; ד"ר מתן אהרוני, אוניברסיטת אריאל; ד"ר רות אבידר, מכללת עמק יזרעאל

המחקר בוחן את השתלבותה של בינה מלאכותית יוצרת (GenAI) בהסברה הישראלית במהלך מלחמת חרבות ברזל (2023-2024), תוך ניתוח השפעותיה על העשייה המקצועית בתהליך יצירת קמפיינים הסברתיים. בהתבסס על תיאוריית השחקן והרשת (ANT), המחקר בוחן את הבינה המלאכותית היוצרת לא רק ככלי טכנולוגי, אלא כשחקנית משמעותית ברשת ההסברה המקצועית. באמצעות ניתוח תמטי איכותני של תמלולי ראיונות עומק חצי-מובנים עם חמישה עשר אנשי מקצוע שהשתמשו בבינה מלאכותית יוצרת ברשתות החברתיות במהלך המלחמה, המחקר בוחן כיצד הטכנולוגיה נתפסת ומוצגת על ידי המשתמשים וכיצד היא משפיעה על תהליך היצירה. הממצאים מצביעים על כך שהבינה המלאכותית היוצרת נתפסת כעוזרת אישית נאמנה ויעילה, המאפשרת נגישות וזמינות מיידית בתהליך העבודה היצירתי. עם זאת, אנשי המקצוע מביעים חשש מפגיעה ביצירתיות האנושית, שכן הטכנולוגיה נוטה לחקות תכנים קיימים ולא לייצר רעיונות מקוריים פורצי דרך. ממצאים אלו מצביעים על הצורך בעיצוב ובעריכה אנושיים כדי לשמור על איכות התוצרים ההסברתיים.

Chinese walls and gatekeepers: יחסי פלטפורמות המלצות התוכן ואתרי החדשות בישראל

יריב רטנר, אוניברסיטת תל אביב

עקרון ההפרדה בין פרסום לחדשות (חומה סינית) הגדיר במשך דורות את יחסי תעשיית החדשות ותעשיית הפרסום. עצמאות העיתונאים הנשענת על הפרדה זו, הצדיקה את עמדת ה-Gatekeepers שנטלה העיתונות לעצמה: הזכות לקבוע מהן 'חדשות הראויות לדפוס' עבור כולנו. המחקר הנוכחי מוסיף לידע על אודות תהליכי כרסום ההפרדה בין מסחר לתוכן בעשור האחרון על ידי בחינה תופעה קצה ייחודית של תופעת הפרסום המוטמע: חדירת פלטפורמות המלצות התוכן בעשור האחרון לאתרי החדשות בכל העולם והשפעה הנרחבת של תפקודן כאוצרים של תערובת תכנים מערכתיים, שיווקיים וחיצוניים המוגשת לקורא בהתאם לאלגוריתם מכוון רווח. באמצעות 16 ראיונות מובנים למחצה עם בעלי תפקידי מפתח באתרי החדשות המובילים בישראל, מחקר זה חושף את התפיסות המורכבות של עיתונאים ומנהלים כלפי השינוי הטקטוני שמבשרות פלטפורמות אלו לתחום העיתונות המקוונת. מניתוח הממצאים עלו 5 תמות עיקריות הנעות בין הכחשה מוחלטת לקבלה מסויגת של מצב העניינים החדש בהתאם לתפקיד ומיקום היררכי בארגון החדשות, שייכות לארגון בעל מסורת עיתונאית והתלות של גוף החדשות בהכנסות מפלטפורמות הפרסום.

אסטרטגיות, חולשות ואתגרים לבניית חוסן חברתי ישראלי מול איומי דיסאינפורמציה בסביבת המידע המקומית

עידן רינג, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב ואיגוד האינטרנט הישראלי

אירועי ה-7 באוקטובר ומלחמת "חרבות ברזל" והמתקפות המאורגנות של שחקנים מדינתיים ולא-מדינתיים בזירה הדיגיטלית חשפו את נקודות התורפה והאתגרים של סביבת המידע והחדשות בישראל וחידדו את הצורך הדחוף בפיתוח אסטרטגיות ומערכי תגובה אפקטיביים לאיומי דיסאינפורמציה ברשתות החברתיות ובפלטפורמות המידע הדיגיטליות ובמיוחד עבור קבוצות מיעוט ואוכלוסיות מוחלשות בעלות אוריינות רשת ומידע נמוכה כמו החברה החרדית, החברה הערבית, יוצאי חבר העמים ובני הגיל השלישי. הרצאה זו משרטטת כיצד מגמות כלכליות, חברתיות ופוליטיות, חדירת הרשתות החברתיות והירידה באמון הציבור בתקשורת יצרו צורך דחוף בחיזוק מיומנויות ואוריינות מידע של הציבור בישראל ויכולות החקירה והאימות הדיגיטלי של עיתונאים וכלי תקשורת ממוסדים כתנאי ליצירת סביבת מידע עשירה, מבוססת ומאוזנת יותר. זאת, על בסיס פרויקט Disinformation Resilience Israel של איגוד האינטרנט הישראלי שזכה למימון האיחוד האירופי במטרה לקדם חוסן ציבורי לדיסאינפורמציה באמצעות חינוך הציבור ופיתוח אוריינות מידע ורשת וביצוע הכשרות תחקיר דיגיטלי למערכות תקשורת וגופי עיתונות, בשיתוף ארגון העיתונאים והעיתונאיות בישראל. דגש מיוחד יושם על החשיבות של זיהוי והתמודדות עם פערים דיגיטליים ומאפיינים תרבותיים של קבוצות מיעוט בישראל, על מנת למקם את הידע הנצבר עם המחקר והספרות הקיימת על אוריינות רשת ויכולות דיגיטליות של עיתונאים ומשתמשי ברשת בעולם.

"פותרות חלון למחאה": מיידיות, קרבה ורגש ביצירת הלגיטימיות והאותנטיות של שידורי "מחאת בלפור" לרשת

עידן רינג, אוניברסיטת בר-אילן

מחקר זה בוחן ומנתח את השימוש הנרחב בטכנולוגיות שידור חי (לייבסטרימינג) לרשת החברתית פייסבוק במסגרת "מחאת בלפור", שפעלה בשנים 2020-2022 נגד ממשלתו של בנימין נתניהו על רקע כתבי האישום שהוגשו נגד ראש הממשלה ותוך כדי התפרצות מגפת הקורונה העולמית והמגבלות שהוטלו בעקבותיה. המחקר בודק איך ומדוע בחרו אקטיביסטיות ופעילי המחאה להשתמש בטכנולוגיית השידור החי לרשת וכיצד הן השתמשו בתכונות ובהטיות של הטכנולוגיה כדי לבסס את מעמדן וסמכותן כקול חשוב של המחאה בשעת משבר לאומי מול התקשורת והממסד ולסייע בקידום מטרות המחאה. באמצעות ראיונות עומק עם 13 פעילות מחאה משדרות ועיתונאים שסיקרו אותן וניתוח של השידורים שלהן, המחקר מדגים את האופן בו מאפיינים בולטים של השידור החי כמו מיידיות, קרבה, ניידות ורגש, יצרו אפקט של אותנטיות, לגיטימיות ואמינות של המשדרות עבור ציבור התומכים במחאה ואפשרו להן ליישב את המתח שבין סיקור לאקטיביזם ולאתגר את יחסי הכוח והמעקב מול הממסד. המחקר מציב את הטכנולוגיה החדשה בהקשר מקומי, היסטורי וטכנו-מסחרי על רצף של מחאות גלובליות ומקומיות ובאמצעות שימוש במסגרות תאורטיות מולטי-דיסציפלינריות ומחקר השוואתי הוא מאיר על האופן בו הבחירות בטכנולוגיות תקשורת של תנועות מחאה מהדהדות ומבטאות את האידיאולוגיות וההקשרים ההיסטוריים שלה, אך גם חושפות אותה לאתגרים וסיכונים מסוגים חדשים.

התמודדות אזרחית ומדינתית עם דיסאינפורמציה ו-DeepFake: תובנות גלובליות ותמונת מצב ישראלית

יעל רם, האוניברסיטה העברית בירושלים; ד"ר אסף וינר, איגוד האינטרנט הישראלי

על רקע המעבר המואץ של צריכת החדשות והמידע למרחבים הדיגיטליים, יחד עם התפתחותן של טכנולוגיות בינה מלאכותית ובפרט טכנולוגיות זיוף עמוק (DeepFake), מחקר זה מציע מסגרת תיאורטית-מושגית ואסטרטגיות מעשיות להתמודדות בזירה הישראלית. חלקו הראשון של הדיון עוסק באפיון הבעיה הגלובלית והשיח המחקרי הקיים על הבחנות בין סוגים עיקריים של deepfake והמוטיבציות ליצירה והפצה של תכנים מסוג זה: תוכן המיועד להשפלה (demean), תוכן להונאה (defraud) ותוכן להטעיה (disinform). החלק השני מתמקד בדרכי ההתמודדות של הזירה הישראלית עם איומים אלו, בדגש על מענה משולב הכולל שילוב פעולה בין-מגזרי בארבעה מישורים: מניעה (Prevention), הטמעת סימני זיהוי (Embedding), זיהוי (Detection) ואכיפה (Enforcement); תוך שילוב בין הבנת הדינמיקה המשתנה של צריכת מידע בחברה הישראלית לבין המגמות הגלובליות בחקר הדיסאינפורמציה והשפעותיה החברתיות.

שובם של זקני המלחמות: תפקידם החברתי של דמויות הזקנים בתוכנית הסאטירה 'זהו זה' במלחמת חרבות ברזל 2023

ד"ר שרון רמר ביאל, האקדמית תל אביב-יפו; פרופ' (אמריטה) ענת פירסט, המכללה האקדמית נתניה

מכלול המחקרים שנערכו בהקשר של ייצוגי זקנים ודימויי זקנה בתקשורת העולמית והמקומית מניב ממצא קבוע ועקבי של הכחדה סמלית כמותית של זקנים. מחקר זה מתמקד באופני ייצוג של זקנים וזקנה ישראלית מפרספקטיבה גברית בתקופת מלחמת "חרבות ברזל", ומציע דיון ראשון מסוגו בשני היבטים: האחד, הרחבת השיח העוסק בחקר מלחמות בראי התקשורת על ידי התמקדות בסוגת הסטירה, המשתמשת בהומור כאמצעי להעברת ביקורת. השני, התמקדות באופני הייצוג התקשורתי של גברים זקנים במלחמה. מחקרים ישראלים מפרספקטיבה מגדרית התמקדו עד כה בעיקר בייצוגי גברים צעירים וגבריות בזמן מלחמה. במסגרת ניתוח תוכן מערכונים מהעונה השישית של התוכנית 'זהו זה', ששודרה בשלושת חודשים המלחמה הראשונים, זוהו חמישה תפקידים חברתיים בולטים שמילאו דמויות של זקנים: ראשית, שמירה על חוסן מנטלי וקולקטיבי של החברה הישראלית בזמן המלחמה. שנית, שמירה על מורשת העבר והזיכרון הלאומי הכולל תקופות קשות מהעבר והתגברות על מצבים מורכבים ומאיימים. שלישית, מנהיגות חברתית לא פורמלית בעת שהמנהיגות הרשמית נתפסת כלא מתפקדת. רביעית, כוח מאחד ומאחה בתקופה של איומים קיומיים. חמישית, הטלת ספק, אתגור והשמעת ביקורת כלפי המדיניות הפוליטית ותפקוד התקשורת באמצעות הומור וסרקזם.

קינת הסטיקר: סוגיות של זמן ומרחב בהנצחה פוסט-דיגיטלית

ד"ר עידו רמתי, האוניברסיטה העברית בירושלים; ד"ר נעם גל, האוניברסיטה הפתוחה

המחקר בוחן את הסטיקרים להנצחת חללי השבעה באוקטובר והמלחמה שפרצה בעקבותיהם. מטרתו, בהסתמך על למעלה מ-4,500 צילומים של סטיקרים מרחבי הארץ והעולם, היא לעמוד על המתחים התקשורתיים, החברתיים והפוליטיים שעולים משימוש במדיום זה לצרכי הנצחה. טבעם היומיומי והארעי של הסטיקרים אינו תואם את מטרות ההנצחה המקובלות, המושתתות על כיבוד המתים ושרידות המדיום המנציח לאורך זמן. לצד זאת, הסטיקרים מאפשרים הרחבה של אופני ההנצחה, בין היתר בשל זמינות ההפקה וההפצה שלהם, ומשום שרבים מהם נושאים קוד QR המפנה לפלטפורמות דיגיטליות שבהן מוצגים תכנים להנצחת המת. בחברם בין החוץ-מקוון למקוון, הסטיקרים מעשירים את פרקטיקות הזיכרון בתוכן מרובד, במגוון הזדמנויות להשתתף ובמורכבות אינטרמדיאלית. משום כך אנו רואים בהם תופעה פוסט-דיגיטלית המעמיקה ומסבכת מתחים בין האישי והקולקטיבי, המוסדי והעממי, והמסורתי והחדשני. אנו טוענים כי השימוש בסטיקרים מערער על מוסכמות תקשורתיות וחברתיות של תרבות הנצחה ושכול וכי כאובייקטים אפמרליים במרחב הממשי, הסטיקרים דורשים חשיבה מחודשת על הקשרים והיחסים שבין מגוון של מדיה המשמשים להנצחה.

מודל אנליטי לחקר תהליכי התייעצות עם הציבור

ד"ר משה שוורץ, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב והמסלול האקדמי המכללה למינהל

מחקר זה מציע מודל אנליטי לניתוח ולהערכה של תהליכי התייעצות עם הציבור המשולבים בקבלת החלטות וקביעת מדיניות על ידי גופי המדינה. מדובר בתהליכים נפוצים של השתתפות ציבורית בעלי מאפיינים מוסדיים ודינמיקה של יחסי כוח, ונדרשת בהם התבוננות אמפירית-ביקורתית הנעדרת סובייקטיביות נורמטיבית. לצד אתגרים מתודולוגיים ומעשיים, שיטות הניתוח המוצעות בספרות אינן מקיפות את מלוא מורכבותם של תהליכים אלה ואינן מדגישות די הצורך את היבטיהם התקשורתיים והטכנולוגיים. באמצעות שילוב של שדות תיאורטיים ומתודולוגיות חקירה מתחומי חקר השיח, הטכנולוגיה, האסדרה והפוליטיקה, מבנה המודל דרך ניתוח שיטתית המבוססת על ארבעה ממדי הערכה ושניים עשר מרכיבים אופרציונליים העוקבים אחר תהליך ההתייעצות מתחילתו ועד סופו. לצד הקשרים משטריים ומשפטיים נכללת במודל התייחסות מודגשת לסוגיות התקשורתיות הכרוכות בהשתתפות, לרבות כאלה הנובעות מסביבת המדיה החדשים, כמו גם להיבטים סוציו-טכניים ולשאלות של עיצוב ארכיטקטורה דיגיטלית. בנוסף, נכלל סוג של המשתתפים בתהליך לפי קטגוריות של מוסדיות, יחסי כוח ואינטרסים. באופן זה, החקירה מאפשרת להעריך במבט מקיף את תהליכי התייעצות, הן "מבפנים" כעומדים בפני עצמם, והן "מבחוץ" כתלויי הקשר ונסיבות הסביבה המוסדית והתקשורתית שבתוכה הם מתקיימים.

הטיה פוליטית בסיקור המחאה נגד החקיקה לשינוי מערכת המשפט בישראל 2023 פרופ' דורון שולצינר, המרכז האקדמי הרב תחומי ירושלים

מחקר זה בוחן את הטיית התקשורת בישראל ביחס לאופן סיקור המחאה נגד השינויים במערכת המשפט בשנת 2023. המחקר סוקר כמעט את כל כלי התקשורת בעברית ומנסה לסווגם לפי מידת ההטיה הפוליטית שלהם. המסגרת התיאורטית מעמידה למבחן ובונה על מחקרים קודמים בנושא הטיה פוליטית בסיקור תקשורת. המחקר בוחן הטיה פוליטית בסיקור לפי שכיחות השימוש בביטויים המזוהים עם סיקור שלילי וסיקור חיובי של המחאה נגד השינויים שקידמה הקואליציה בשנת 2023 לשינוי מערכת המשפט בישראל. המחקר משלב שיטות כמותניות ואיכותניות ובודק את המתאם ביניהן. המחקר מציע מסגרת לאפיון מידת ההטיה של כלי תקשורת לפי מספר האיטמים בהם השתמשו בביטויים שליליים מצד אחד וחיוביים מצד שני בסיקור של המחאה. חברת "יפעת תקשורת" סיפקה נתונים על כל כלי התקשורת בשפות העברית, הערבית והרוסית (ינואר-אוקטובר 2023). בשלב הראשון, המחקר התמקד בתקשורת בעברית. הנתונים כוללים את מספר האיטמים (כתבות טלוויזיה, רדיו, ועיתונות) בהם הופיעו מושגים אשר מזוהים עם סיקור חיובי או שלילי של המחאה נגד השינויים במערכת המשפט והשכיחות שלהם בכלי תקשורת שונים.

אהובים במלחמה: הייצוג התקשורתי של קהילת יוצאי אתיופיה בישראל ד"ר ברוך שומרון, אוניברסיטת מיינץ על שם יוהאן גוטנברג (גרמניה)

מחקר זה בוחן את הייצוג התקשורתי של קהילת יוצאי אתיופיה בישראל. המחקר משווה את הייצוג של קהילה זו לפני פרוץ המלחמה בשבעה באוקטובר, 2023, ובמהלכה, כדי לבחון כיצד מלחמה עלולה להשפיע על יכולות התקשורת של אוכלוסייה מוחלשת זו. המחקר כולל ניתוח תוכן כמותני של שני כלי תקשורת מובילים: YNET וישראל היום. ממצאי המחקר מצביעים על ירידה משמעותית בהזדמנויות התקשורת הנגישות לקהילה זו בזמן המלחמה. ירידה זו התרחשה למרות נקודת ההתחלה הנמוכה ממילא של קהילה מוחלשת זו, ועלולה לנבוע מ"אפקט ההתכנסות סביב הדגל", המאפיין זמני מלחמה ומשבר. מחקר זה תורם לביסוס הידע האמפירי על הייצוג התקשורתי של קהילת יוצאי אתיופיה בישראל, מחזק את הקשר בין ייצוגים תקשורתיים להזדמנויות החיים של פרטים בחברה וחושף כיצד משברים דוגמת מלחמות עלולים לצמצם את הזדמנויות התקשורת של אוכלוסיות מוחלשות, זאת בשל "אפקט ההתכנסות סביב הדגל". בכך, המחקר תורם להבנה מקיפה יותר של חלוקת משאבי התקשורת בחברה, במיוחד לאוכלוסיות מוחלשות, דבר חיוני להזדמנויות, חירויות, ואיכות החיים של פרטים בחברה.

הייצוג התקשורתי של נשים מקהילת יוצאי אתיופיה בישראל ד"ר ברוך שומרון, אוניברסיטת מיינץ על שם יוהאן גוטנברג (גרמניה)

מחקר זה בוחן לראשונה את הייצוג התקשורתי של נשים מקהילת יוצאי אתיופיה בישראל. המחקר גם בוחן את ההשלכות הפוטנציאליות של ייצוג זה על הזדמנויות החיים של נשים מקהילה זו במימוש יכולותיהן התקשורתיות באמצעות שילוב תיאורטי של "גישת היכולות" ותיאוריה פמיניסטית ביקורתית. המחקר כולל ניתוח תוכן כמותני של שני כלי תקשורת מובילים במיינסטרים הישראלי: YNET וישראל היום לאורך 16 חודשים. ממצאי המחקר מצביעים על ייצוג מגדרי מעורב שבו לנשים יש ייצוג תקשורתי דומה, נחות, ומועדף ביחס לגברים מהקהילה. ממצאים אלו מדגישים את החשיבות בניתוח אמפירי תת-קבוצתי על בסיס מגדרי. לפיכך, מחקר זה תורם להבנה מעמיקה יותר של חלוקת משאבי התקשורת בחברה, במיוחד עבור נשים מקהילת יוצאי אתיופיה בישראל.

"למחוק את המוח": הצפייה בוידאו ברשתות החברתיות כחוויה של קשב חושי הדס שליסל, האוניברסיטה העברית בירושלים

מחקר זה בוחן את חווית הצפייה בוידאו ברשתות החברתיות ומוצא מניעים ופרקטיקות צפייה, המעידים על שינוי בהרגלי הקשב והחיבור לחושים בעידן הדיגיטלי. במרכז המחקר ראיונות עומק חצי-מובנים עם 20 צופים בסרטונים היפר-סנסוריים ברשתות החברתיות. סרטונים היפר-סנסוריים הם סרטונים המדגישים במכוון את הממד החושי-חושי כבסיס למעורבות עם הצופה ויוצרים חיבור בין המרחב הדיגיטלי והגוף (למשל: סרטוני מתכונים, סרטוני DIY, Oddly Satisfying, ASMR ועוד). הסרטונים פופולריים מאוד ומוצגים כסוג של מדיטציה וככלים להירגעות בסביבה התזזיתית ועמוסת הגירויים של הרשתות החברתיות. ניתוח הראיונות ואיתורם של "נרטיבים סומטיים" העלו כי המוטיבציה העיקרית לצפייה בסרטונים היא רצון הצופים "למחוק את המוח", "לא לחשוב" ולהירגע. את הצפייה בסרטונים ליוו גם תחושת סיפוק שנבעה משלמותו של התהליך היצירתי המוצג בסרטונים וכן סינסתזיה, מעורבות מסוימת של חוש המגע, למרות שהסרטונים הם גירוי אודיו-ויזואלי. הספרות המחקרית מדברת על המדיה הדיגיטליים כגורמי לחץ וחרדה וכן כאחראיים לשינויים קוגניטיביים באופי הקשב של החברה העכשווית, אך מבחינת הממצאים עולה פרשנות נוספת לקשב בעידן הדיגיטלי, קשב המופנה אל החוויה החושית- "קשב חושי".

"It's the authorship, stupid": מומחיותם של עיתונאי כלכלה על פי שיטת "מיון החדשות".

פרופ' צבי רייך, אוניברסיטת בן-גוריון; ד"ר הגר להב, המכללה האקדמית ספיר; לירי בלום, אוניברסיטת בן-גוריון.

המחקר בוחן לראשונה את הידע והמומחיות של 20 מבכירי הכתבים והפרשנים הכלכליים בישראל באמצעות שיטת מחקר חדשה, "מיון חדשות" ("news sorting"), שבמסגרתה התבקשו לדרג מדגם מידיעותיהם לפי רמות מורכבותם ולתאר את אתגרי סיקורם. בניגוד לטענות המקובלות, עיתונאי הכלכלה הראו סממנים של מומחיות ומצוינות. הכוח המניע מאחורי תהליכי העבודה שלהם אינו מטרות אפסיטמיות אלא מוטבציות להגדיל את ה-authorship שלהם. הסוגיות המורכבות לסיקור מערבות נושאים כמו מדיניות פיסקלית ומוניטארית, נושאי מקרו-כלכלה, יחסי גומלין בין מדדים, ענייני מיסוי, מכשירים פיננסיים מורכבים וענייני שוק הון, וכן מידע שימושי להחלטות פיננסיות מעשיות. נמצאו עשרות מקרים שבהם ניתן לראות בבירור כיצד מתנהל "ריקוד הטנגו" שבין ידע כלכלי לידע עיתונאי בידיעות קונקרטיות. בקרב חלק מהעיתונאים אותרו ארבע תכונות המאפיינות מומחיות חוצת מקצועות: זיהוי דפוסים, חריגה מדפוסים, הבחנות עדינות וזיהוי תופעות מצופות שלא התרחשו. אחדים מהמרואינים הראו סממני מצוינות מיוחדים: גילויי חשיבה בינלאומית וגלובלית, ניתוח עצמאי של נתונים, חשיבה ביקורתית על מדדים ומדידות כלכליות, וחשיבה רפלקסיבית מעמיקה לגבי דרכי עבודתם.

חשיבה מחודשת על מקומו של שכל-ישר בעיתונות ובמחקרי העיתונות.

ד"ר הגר להב, מכללת ספיר; פרופ' צבי רייך, אוניברסיטת בן-גוריון; פרופ' כריס אנדרסון, אוניברסיטת מילנו.

בנאום הכרתו הכריז נשיא ארה"ב דונלד טרמפ על "the revolution of common sense". אבל מהו בכלל קומן סנס, שכל ישר בעברית? למרות מרכזיותו בשיח הדמוקרטי ובפרקטיקה היומיומית של עבודת העיתונאי (Glasser and Ettema 1989), העיסוק המחקרי בתפקידו העיתונאי נותר שולי. ההרצאה מתבוננת על מושג השכל הישר מנקודת מבט אונטולוגית, אפיסטמית ופוליטית. על בסיס התיאוריה של סופיה רוזנפלד (Rosenfeld 2011) אנו מציעים לראות בעיתונאים כמבטאים בעבודתם יחסים דיאלקטיים בין שכל-ישר למומחיות, מיקום אופטימלי לתפקד כשומרי הסף של השכל-הישר. מי שתפקידם לתת דין וחשבון על שימושים כשרים ופסולים בשכל-ישר, הן ביחס לעצמם והן ביחס למקורות המידע שלהם וגם ביחס לקהליהם. עיתונאים טובים עושים זאת כבר כיום באופן בלתי מודע. מודעות תאפשר גם לעיתונאים וגם לארגוני החדשות. לפתח את הידע הנדרש לתימרון מושכל בין השכל הישר למומחים. המאמר ממפה אזורים בטוחים יותר ופחות להסתמכות על שכל-ישר, תוך הדגמה של שימושים שונים בו.

עזיבה מוקדמת של כתבים חדשים: האם הראשונים להתיימשך הם דווקא העיתונאים האידיאליסטים?

טל משעלי ופרופ' צבי רייך, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

במחקר זה אנו מדווחים על ממצאיו של מעין "ניסוי טבעי", המאפשר מבט נדיר, לראשונה בזמן אמת, על תופעת העזיבה של עיתונאים חדשים, תוך השוואה בין העוזבים לנשארים. מבט זה במסגרת מחקר סוציאליזציה רחב, העוקב אחר כ-30 כתבי תחום חדשים מגופי תקשורת שונים בישראל במשך השנתיים הראשונות. להפתעתנו, שליש מהמשתתפים עזבו או פוטרו תוך שנתיים או פחות. מחקרים עד כה התמקדו בפרישה מאוחרת, לעתים אחרי עשרות שנים. המחקר הנוכחי בוחן לראשונה את הנוטשים בשלבים מוקדמים. הממצאים מלמדים כי הפורשים הם דווקא כתבים שהציגו את הציפיות האידיאליסטיות ביותר והתקשו לעכל את הפערים בין ציפיותיהם לבין המציאות התובענית של המקצוע (עומסי עבודה, לחצי זמן). בהיעדר מעטפת ארגונית ומנגנוני העברת ידע לא מספקים, הם חוו חניכה לקויה, בידוד ונטישה ופירשו את מדיניות ה"זריקה למים" של ארגוניהם כדחייה אישית. הנשארים, לעומתם, פיתחו רשתות תמיכה בלתי-פורמליות, המסייעות להם לשרוד. למרות אכזבתם, רוב העוזבים השתלבו בתפקידים משיקים לעיתונאות, מה שמעיד על החיבור העמוק שלהם למקצוע. הממצאים תורמים להבנת סוציאליזציה עיתונאית, ניהול ידע ותהליכי נטישה, ומציעים פתרונות לשיפור קליטת עיתונאים חדשים ושימורם במערכת.

"שירת הסטיקר" של הזיכרון הישראלי אחרי השבעה באוקטובר

ד"ר נעם תירוש, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

מאז השבעה באוקטובר והמלחמה שפרצה לאחר מכן עוסקים רבים בשימור עדויות ובהנצחת האסון. בין שלל יוזמות הזיכרון וההנצחה הרשמיות והפרטיות בולטות במיוחד מדבקות ההנצחה המופיעות במרחב הציבורי הישראלי. בהמשך למחקרי עבר המנתחים סטיקרים כבימה לשיח פוליטי מתווך, מחקר זה מתייחס למדבקות הזיכרון כאמצעי תקשורת ייחודיים המאפשרים את הנצחת החללים במרחב הציבורי, תוך עקיפת סוכני זיכרון רשמיים במוסדות צבאיים, ממשלתיים, חינוכיים ותקשורתיים. באמצעות בחינת 100 מדבקות זיכרון ברחבי הארץ, המחקר שואל מי הם שחקני הזיכרון המרכזיים המפיצים מדבקות אלו ומה ניתן ללמוד מהם על תרבות הזיכרון הישראלית, כיצד מתעצבים דפוסי הזיכרון הציבורי-קולקטיבי בישראל בסטיקרים ייחודיים אלו, מה חשיבותה של הנצחה אישית לא רשמית בעידן בו המדינה וגופים רשמיים אחרים נתפסים עדיין כסוכני זיכרון עוצמתיים ומה ניתן ללמוד על המתח שבין המרחב הציבורי המקוון והמרחב הציבורי הלא מקוון בעידן היפר-דיגיטלי.

שולחן עגול. אוריינות מדיה בכיתה בעת חירום: אתגר החינוך פוליטי.

יו"ר: ד"ר איבנה רטנר, מכללת גורדון לחינוך ומזכירות פדגוגית, משרד החינוך.

בהשתתפות: ד"ר קרן קטקו-איילי, מכללת אורנים ובית חינוך מגידו; זינה אזרקא, אוניברסיטת חיפה ותיכון אלוני יצחק; חמוטל לוי-קורן, בית הספר התיכון נשר; ד"ר אדם צחי, המכללה האקדמית הרצוג; ד"ר רביב נאוה, יו"ר קהילת אוריינות מדיה.

אירועי ה-7 באוקטובר 2023 והמלחמה שבעקבותיהם הציבו אתגרים חסרי תקדים בפני מערכת החינוך בכלל, ובפני החינוך לאוריינות מדיה בפרט. הימשכותה של המלחמה הדגישה ביתר שאת את הצורך בכשירות אזרחית המדגישה את המאפיינים של מעורבות ויכולת פרשנית להבנת חדשות, הצלבת מידע, שאלת שאלות וחשיבה ביקורתית. המציאות המורכבת העלתה שאלות יסוד לגבי תפקידה של אוריינות מדיה בעת חירום: האם וכיצד ניתן לחנך לחשיבה ביקורתית כאשר השיח הציבורי נוטה לקיצוניות? מהו תפקידם של מחנכים בעיצוב השיח התקשורתי? והאם בכלל אפשר להפריד בין חינוך לאוריינות מדיה לבין העיסוק בסוגיות פוליטיות? שאלות אלו מקבלות משנה תוקף לאור התפתחויות טכנולוגיות ותקשורתיות של השנים האחרונות. הרשתות החברתיות, אלגוריתמים של AI והשימוש הגובר בדיפ-פייק מייצרים מציאות תקשורתית מורכבת שבה הגבול בין אמת לשקר, בין עובדות לדעות ובין מידע להסתה הופך מטושטש יותר מתמיד. בתוך מציאות זו, תפקידה של אוריינות מדיה הופך קריטי אך גם מאתגר יותר. המחקר העכשווי בתחום אוריינות המדיה מדגיש את חשיבות הממד האזרחי והפוליטי בחינוך לתקשורת. לפי הגישה הביקורתית, אוריינות מדיה אינה יכולה להסתפק בהקניית מיומנויות טכניות של ניתוח והערכת מידע, אלא חייבת לכלול גם הבנה של הקשרים פוליטיים, כלכליים וחברתיים רחבים יותר. יתרה מזאת, החוקרים מדגישים את הצורך בפיתוח "אוריינות מדיה אזרחית", המשלבת מיומנויות תקשורתיות עם הבנה של תהליכים דמוקרטיים וזכויות אזרחיות. בתקופה זו של מלחמה רב זירתית ללא אופק לסיום, תפקיד החינוך ההומניסטי השואל שאלות ומסרב להתיישר להתגייסות עיוורת נחוצה כקריאת השכמה. עם זאת, המציאות בשטח מעלה אתגרים משמעותיים ביישום גישה זו. מורים ומרצים מדווחים על קושי לנהל דיונים ביקורתיים בכיתה, במיוחד סביב נושאים טעונים פוליטיים. הלחץ החברתי, החשש מתגובות הורים והרצון לשמור על "ניטרליות" מובילים לעיתים להימנעות מעיסוק בסוגיות מהותיות. השולחן העגול יבחן את הערכים המטרות ודרכי ההוראה של אוריינות מדיה במרחבים חינוכיים שונים בכתה ובאקדמיה על ידי מקרי בוחן ודילמות במרחבי ההוראה השוני בשילוב פרספקטיבות של אנשי אקדמיה, מחנכים ואנשי תקשורת.